

HET KOLONIAAL WEEKBLAD.

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
binnenland bij vooruitbetaling . f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10
Men abonneert zich voor minstens zes maanden
ingande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

REDACTIE: De 4de Commissie, aan welke de verspreiding van populaire kennis omtrent Oost- en West-Indië is opgedragen.

zonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie”, en gezonden aan den Heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN, Voorzitter der Redactiecommissie, 7a Heeregracht, of den Secretaris, Mr. G. VAN SLOOTEN Azn., 48 Conradkade, beiden Den Haag.

en Advertentiën wende men zich tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haagpoort 4, Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofdoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweken tusschen Nederland hier en ginds.

Om lid te worden, kan men zich persoonlijk of per briefkaart aanmelden bij een der afdelingen of aan het bureau in den Haag Heeregracht 4, dat iederen dag, behalve Zon- en feestdagen, van 10-12 en van 2-4 ure open is.

Mededeelingen.

De 4de Commissie vestigt de aandacht der leden van de Vereeniging op de in dit blad voorkomende aankondiging, dat op a.s. Zaterdag den 23 November des avonds 8 ure door ons medelid E. GERST in het Logebouw op den Fluweelen Burgwal eene voordracht zal worden gehouden over de „economische betekenis van de irrigatie op de eilanden Java en Madura”.

De toegang is vrij voor ieder belangstellende.

De Oost-Indische Begrooting.

Voorloopig Verslag en Memorie van Antwoord.

In vijf achtereenvolgende artikelen hebben wij eenige hoofdpunten der O-Indische begrooting van uitgaven en inkomsten (middelen) voor 1902 besproken; wij willen nu een kort woord wijden aan de beide officiële schrifturen, die steeds de mondelinge openbare behandeling in de Tweede Kamer voorafgaan. Voor diegenen onder onze lezers, die de techniek van het wetten-maken niet kennen, diene: dat ieder wetsontwerp en derhalve ook de Indische Begrooting met hare Memorie van Toelichting eerst in meer huiselijke kring wordt besproken; de Kamer is daartoe in afdelingen (Sectiën) gesplitst. De opmerkingen, bij dit Sectie-onderzoek, gemaakt worden verzameld in een stuk, dat men het „Voorloopig verslag” noemt, waarin dikwijls de geheel van elkander afwijkende gevoelens van „enkele leden” en „andere leden” in bonten vorm bij elkander staan. Al die opmerkingen en vragen worden door den minister, voor zoverre hem dit mogelijk is en voor zoverre hij het noodig of nuttig acht, besproken en beantwoord in een stuk, dat den naam van „Memorie van Antwoord” draagt.

Het zou zuiver onmogelijk zijn, al wilde men zijne beschouwingen nog zoo inkorten, om van al de punten, die in het V. V. en de M. v. A. voorkomen, in ons blad zelfs een zeer globaal overzicht te geven. Het eerste stuk toch telt, met eene door het Kamerlid VAN KOL bijgevoegde nota, over de toestanden in de Minahassa, 31 lange bladzijden en het antwoord van den Minister vult er, zonder de bijlagen, niet minder dan 59.

Wij kunnen echter de verzekering geven, dat beide stukken getuigen van ernstigen arbeid en dat ook beide denzelfden goeden geest ademen, namelijk dien van streven om al meer en meer bij het regeeren over Indië de belangen van den Inlander en van alle andere blijvende bewoners op den voorgrond te doen treden. Alle staatspartijen, zoo wordt er in gezegd, zijn het thans (in theorie) eens, dat van dit beginsel niet meer mag worden afgeweken en de hoofdstrijd zal dan ook, naar wij vertrouwen, bij de discussiën alleen loopen over de wijze, waarop die theorie moet worden in de praktijk gebracht en over den meer of minder snellen gang der in te voeren verbeteringen. Koloniaal-conservatieven van den ouden stempel schijnen er, naar de gevoerde schriftelijke gedachtenwisseling te oordeelen, in de Tweede Kamer niet meer te zijn.

Het is ons voornemen, om van de belangrijke gegevens, die in de M. v. A. voorkomen, ook in de toekomst partij te trekken; wij zullen thans alleen op enkele punten uit door de Kamer met den Minister gevoerde gedachtenwisseling de aandacht vestigen.

In de eerste plaats en zulks ook in verband met hetgeen daarvoor reeds in ons blad geschreven werd, nemen wij uit het V. V. over de § 6, die luidt als volgt:

„In eene der afdelingen werd de in de laatste jaren meermalen geuite klacht, dat de Indische begrooting en in het algemeen alle Indische zaken, waarvoor eene wettelijke beslissing noodig is, niet behoorlijk in de Staten-Generaal behan-

deld kunnen worden, deels omdat de noodige tijd ontbreekt, deels omdat de Staten-Generaal geen voldoende voorlichting ontvangen, door eenige leden besproken. Herinnerd werd, dat sommigen eene Kamer voor Indische zaken gevestigd wenschen te zien, welke, gekozen door de in Nederland wonende oud-ingezetenen van Indië, over de Indische zaken zou hebben te beslissen; dat anderen aan de Tweede Kamer eenige door ingezetenen van Indië gekozen afgevaardigden wenschen toegevoegd te zien; dat in de derde plaats — en dit standpunt werd ingenomen door de leden, die de zaak bespraken — is aanbevolen de vestiging van een kolonialen raad, welke, op voordracht van de Tweede Kamer door de Kroon benoemd, zoowel der Regeering, als de Staten-Generaal zou hebben te adviseeren omtrent koloniale aangelegenheden. Men zou het op prijs stellen, indien de Minister zijn gevoelen omtrent deze quaestie en in het bijzonder omtrent de instelling van een kolonialen raad zou willen mededeelen.

In andere afdelingen kwam dezelfde zaak ook kortelijk ter sprake. Enkele leden drongen aan op instelling van eene commissie van voorbereiding voor de behandeling der Indische begrooting, waarbij, gelijk men zich uitdrukte, invloed zou moeten worden toegekend aan het Inlandsche en het Indische element. Ook werd het gevoelen verdedigd, dat de Indische begrooting zonder medewerking van de Staten-Generaal behoort te worden vastgesteld en dat de bemoeiing der beide Kamers zich behoort te bepalen tot de beoordeeling van het tar zake van Indië gevoerd beleid.”

Door den Minister wordt daarop geantwoord: „De middelen, die blijkens het Voorloopig Verslag in eene der afdelingen aan de hand werden gedaan om te gemoet te komen aan de klacht, dat de Indische begrooting en andere Indische zaken, waarvoor eene wettelijke beslissing noodig is, niet behoorlijk in de Staten-Generaal behandeld kunnen worden, zouden zonder wijziging der Grondwet niet kunnen worden in praktijk gebracht. Niet alleen om deze reden, maar ook omdat de ondergeteekende over middelen van zoo ingrijpenden aard zich nog geen oordeel gevormd heeft, zou het weinig nut hebben, indien hij thans daarover in gedachtenwisseling trad.

„Indien de Tweede Kamer der Staten-Generaal mocht besluiten eene commissie van voorbereiding voor de behandeling der Indische begrooting in het leven te roepen, zal de ondergeteekende dit zeker toejuichen.”

Het vraagstuk eener betere vertegenwoordiging van Ned. O. Indië of van eene meer op kennis van zaken gegronde behandeling der O-Indische vraagstukken, in de Volksvertegenwoordiging is dus hierdoor aan de orde gesteld en hoewel de Minister zich er toe bepaalt te verklaren, dat hij zich daaromtrent nog geen oordeel had gevormd en dus niet er over in discussie zou treden, zal zeer zeker de quaestie eener commissie van voorbereiding voor de behandeling der Indische Begrooting (een Kolonialen raad) aan de orde blijven.

Een ander punt, dat de belangstelling van velen onzer lezers zal wekken en waaromtrent eenige weken geleden onder „Correspondentie” in ons blad eene vraag werd gedaan, is de wijze waarop de Minister voor de toekomst denkt te voorzien in de behoefte aan Ambtenaren van het B. B.

In § 5 der M. v. A. vinden wij daaromtrent: „De ondergeteekende hoopt spoedig gereed te zijn met een wetsontwerp verband houdende met eene regeling der opleiding van ambtenaren voor den Indischen administratieweestdienst en hij vertrouwt, dat de regeling zelve dan in de eerste maanden van het volgend jaar tot stand zal kunnen komen. Hij is ten volle overtuigd van de noodzakelijkheid, om in 1902 candidaten in opleiding te nemen, ten einde in 1904 personeel voor den Indischen dienst beschikbaar te hebben. Ook hem komt buitengewone aanvulling van het korps ambtenaren, n.l. met personen, die geen voldoende opleiding in Indische vakken genoten hebben, ongewenscht voor. Voor de aanvulling van het korps tot 1904 zijn niet alleen beschikbaar personen, die verleden jaar en in dit jaar met goed gevolg het groot-ambtenaarsexamen hebben afgelegd, maar er zijn ook nog van vroegere jaren. Sommigen, die hiet te lande het examen afgelegd hebben, zijn voor eigen rekening naar Indië gegaan, om daar te lande te trachten eene plaatsing te bekomen, zonder zich opnieuw aan het examen te onderwerpen en daardoor de kans op uitzending te verkrijgen, omdat zij meenden, dat die kans toch niet bestond met het oog op de bekend-

makingen van Regeeringswege, dat in 1901 en 1902 geen uitzending zou plaats hebben. Tegenover deze personen zou het, omdat uitgezondenen voor plaatsing den voorrang hebben, niet billijk te achten zijn, dat later-geslaagden uitgezonden werden. Van uitzending zou slechts sprake kunnen zijn, als mocht blijken, dat met de in Indië aanwezige benoembaren niet voldoende in de behoefte kan worden voorzien. Dat zoodoende de beste der beschikbare krachten voor den dienst verloren zouden gaan, behoeft naar de meening van den ondergeteekende niet gevreesd te worden. Hunne voortzetting van de studien onder ongunstige vooruitzichten pleit al dadelijk daartegen. Maar bovendien is het niet twijfelachtig, dat gaandeweg voor alle benoembaren van het groot-ambtenaarsexamen, die zich in Indië aanmelden, plaatsing bij den administratieweestdienst zal te vinden zijn, en de Indische regeering zal hen, die zich in Indië komen aanmelden, in afwachting van hunne opening in den administratieweestdienst, zonder twijfel te werk stellen, zooveel daartoe gelegenheid is.”

Ook de gedachtenwisseling over den economischen toestand op Java mag hier niet onvermeld blijven.

Het laatste artikel, in „Het Koloniaal Weekblad”, dat over den nood op Java handelt en waarin onze presidente openbare tegenspraak vroeg van de droeve berichten, die gedurende het bijna afgelopen jaar geregeld tot ons kwamen, bleef tot nu toe onbeantwoord.

Volgens het Voorloopig Verslag meenden „enige leden”, dat de berichten uit Indië overdreven waren en vroegen, op welke wijze de beweerde vermindering van welvaart gebleken zou zijn?

Andere leden begrepen niet, waarom het noodig was, naar de oorzaken van vermindering van welvaart een onderzoek in te stellen. Men heeft immers een gansche schare van Europeesche en Inlandsche ambtenaren, die de Regeering van zulk een belangrijk iets toch wel op de hoogte zullen houden?

Terwijl wederom anderen het houden van een onderzoek niet kwaad achtten, maar toch meenden, dat men daarvoor op zijn gemak den tijd kan nemen.

Ook naar de mogelijkheid, om nu reeds iets mee te delen van de enquête naar den toestand der lagere (?) klasse van de Europeesche maatschappij op Java en Madura werd eene vraag gedaan.

Wij zullen ons artikel besluiten met de aanhaling van hetgeen de Minister op die verschillende vragen heeft geantwoord:

„Ook al neemt men toch aan, dat hetgeen in geschriften en politieke redevoeringen over den economischen toestand geklaagd is, te veel generaliseerde en overdreef, toch valt niet te ontkennen, dat die toestand niet rooskleurig is en niet beantwoordt aan wat men als normalen toestand voor Java zou wenschen. Als landbouwende bevolking geldelijk afhankelijk van een kredietweestdienst, dat niet zelden gewetenloos optreedt, blijft haar financieele toestand een zeer gedrukte. Opmerking verdient het, hoe de invoer van manufacturen, die in 1891 tot f 37,192,415 geklommen was, in 1897 tot f 31,734,912 was gedaald en wel sedert weer iets klom, maar toch altoos zoo, dat er — als men rekening houdt met de omstandigheid, dat de prijzen der manufacturen gedaald waren, — doch tevens de toename der bevolking met ongeveer 4,000,000 niet uit het oog verliest — van mindere koopkracht bleek. Afschgeiden van de vraag, of achteruitgang is op te merken, staat het vrijwel vast, dat de algemeene toestand niet bevredigend is en de heer PLINCKER HORDIJK achtte in zijn op 22 November 1900 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal uitgesproken rede de daaraan voorafgegane redevoering van den Heer VAN KOL wel overdreven, maar erkende toch, dat de toestand op Java veel te wenschen overliet. Onder die omstandigheden moet, naast een onderzoek naar den economischen toestand van den Indo-Europeaan, ook de toestand van de 500 maal grootere Inlandsche bevolking onderzocht worden. Wel heeft men den economischen toestand niet in zijn macht, maar daar maatregelen van regeeringswege er invloed op kunnen uitoefenen ten goede of ten kwade, is het plicht zich op de hoogte der toestanden te stellen en de oorzaak der mindere welvaart op te sporen, ten einde te kunnen overwegen, of verbetering in den algemeenen toestand kan gebracht worden. De kamer van koophandel en nijverheid te Batavia schrijft in haar rapport van 11 September jl. de mindere welvaart toe — naast

„mislukking dit jaar van den rijsttoegst — aan den achteruitgang der koffiecultuur, en constateert, dat overal klachten worden vernomen over verminderde koopkracht en dat de kwaliteit der goederen tot op de helft en meer der vroegere waarde moet verminderd worden, om het goed onder het bereik der bevolking te brengen.

„Wel worden maandelijks door de gewestelijke en plaatselijke ambtenaren mededeelingen gedaan omtrent de resultaten van den landbouw, die zeer zeker betrouwbaar zijn, maar of er maatregelen te nemen zijn, die bijvoorbeeld een minder gunstigen oogst zouden voorkomen en of langs anderen dan den tegenwoordigen weg de bevolking tot grootere welvaart zou te brengen zijn, blijkt uit die rapporten niet.

„Omtrent de wijze, waarop het onderzoek zal worden ingesteld, zal overleg moeten gepleegd worden met den Gouverneur-Generaal die, voor gelicht door den Raad van Nederlandsch-Indië en de door hem te kiezen raadslieden, zal kunnen beoordeelen, op welke wijze het spoedigst en doeltreffendst een resultaat kan verkregen worden. Bij dat onderzoek zal tevens moeten worden nagegaan, in hoever leiding kan gegeven worden zoodanig, dat de Javaan meer gaat hechten aan eenige comfort in huis, dan aan het koopen van sieraden en kleeding, na het ontvangen van contanten voor koffie, tabak of grondhuur; sieraden en kleeding die voor een goed deel weder na korten tijd terecht komen in de pandhuizen.

„Dat niet met het nemen van maatregelen, indien daardoor verbetering kan gebracht worden, zal gewacht worden tot het onderzoek is afgelopen, blijkt voldoende uit de in de begrooting opgenomen voorstellen, terwijl daar, waar buitengewone omstandigheden zich voordoen, hulp wordt verleend. Vooral in de afdelingen Demak en Grobogan zijn de toestanden geregeld ongunstig en ook dit jaar is van regeeringswege in die afdelingen krachtigen steun verleend.

„Waar zulks noodig bleek, is rijst verstrekt, terwijl maatregelen zijn genomen om te voorkomen, dat door gewetenlooze kooplieden de rijst opgekocht en ten nadeele der bevolking vervoerd werd. Al deze maatregelen zijn, dit wordt erkend, slechts hulpmiddelen, doch er moge uit blijken, dat zooveel mogelijk hulp verleend wordt, terwijl de bestuursinrichting thans aldaar zoo is geregeld, dat in de afdelingen Demak en Grobogan de assistent-residenten zullen worden ter zijde gestaan door een aspirant-controleur en de controle-afdelingen Godong en Wirosari elk door een controleur zullen beheerd worden.

„Omtrent de resultaten der enquête naar den toestand der lagere klasse van de Europeesche bevolking op Java en Madura, kunnen nog geen mededeelingen gedaan worden.”

Wij vinden in dit antwoord de bevestiging onzer meening, dat ook uit de verminderde koopkracht blijkt, dat de O. I. Inlander in de laatste jaren economisch is achteruitgegaan. De verklaring van den Minister, dat op den afloop van het onderzoek niet zal worden gewacht met het nemen van maatregelen tot verbetering verheugt ons.

Het is ons nimmer opgevallen, dat de Javaan, als hij het betalen kan, niet zou hechten aan een goed en goed ingericht huis; wij hebben op de hoofdplaatsen dikwijls het tegenovergestelde waargenomen.

WEEKOVERZICHT.

Wanneer de wind niet gierde, de regen niet kletterde en de vraag naar overschoenen het aanbod niet overtrof, men zou kunnen wanen nog in de hondsdagen te leven, indien men het binnenlandsch nieuws van algemeen belang de revue laat passeeren. Houdt men eenige berichten van het Loo — berichten te vaag, dan dat wij den lezers van ons blad een betekenisvollen blik zouden durven toewerpen — buiten beschouwing, dan blijft er weinig anders over, dan de Memorie van Antwoord van het ministerie naar aanleiding der door de afdelingen gemaakte opmerkingen over Staatsbegrooting en Troonrede. En al moet men erkennen, dat dit stuk op zich zelf en door de wijze van behandeling en den meeslependen stijl ruimschoots aller aandacht en in zeker opzicht ook aller waardering verdient, het is nog te zeer een voorloopig bescheid, dat meer bestemd is om de straks te voeren discussiën op fundament te zetten, dan dat men er goed mee zou kunnen doen, reeds nu bepaalde voorstellingen daarop op te diepen of eene wezenlijke ommekeer in t regeeringsbeleid te constateeren. Want al bezit men nu met dit regeeringsstuk de zooveelste herhaling, dat naar de meening van het thans opgetreden ministerie in den Staat en in zijn recht met de opperhoogheid van God Almachtig over volkeren

en natiën te rekenen is, de vraag tot welke kenmerkende regeringsdaden deze meening in hare praktische toepassing zal moeten leiden, is met deze hernieuwde uiting van de leuze nog eens te zien tot een begin van oplossing gekomen. Wij vertrouwen, dat de ministers niet zullen nalaten bij de debatten over de aangekondigde beschermende rechten, snelvoortgeschut en doodstraf — afgezien van de wenschelijkheid dezer dingen — het verband tusschen de voorstellen en het regeringsbeleid aan te toonen. En daar het ons beter schijnt, verschillende meer bepaalde opmerkingen tot het debat dienomtrent uit te stellen, verzoeken wij den lezers het er voor te houden, dat wij, in afwachting van een meer geschikt oogenblik, te dien opzichte diligent blijven.

Terwijl ginds de Zuid-Afrikaansche oorlog nog altijd voortsmult, begint de weerpijn van die rampzalige geschiedenis hier te lande vooral zoo gevoeld, meer en meer tot bedenkelijk actief optreden te leiden. Naarmate de hoofdmannen van de beweging het boycot tegen de Engelschen meer trachten te organiseren, blijkt hun natuurlijk, hoe met iederen stap voorwaarts nieuwe onoverkomelijke bergen van bezwaren zich opstapelen, hoe, waarheen men den blik ook werpt, geheel nieuwe groepen van levensbelangen tegen de gevolgen van deze beweging moeten worden beveiligd, terwijl de middelen daarvoor niet aanwezig zijn. Wij worden dan ook dagelijks meer overtuigd in onze oorspronkelijke meening, dat de beweging een dood geboren kindje was. En, al achtten wij deze van de arbeiders uitgaande actie op het gebied der buitenlandsche politiek een zeer gewichtig evenement en al hebben wij uit dien hoofde den loop der dingen met de meest levendige belangstelling gevolgd, over eenige praktische gevolgen hebben wij ons nimmer warm of koud gemaakt. Anders zouden wij moeten denken, indien de gebeurtenis, die dezer dagen op de Noordzee plaats had, zich ging herhalen. Wij bedoelen de baldadige aanranding van een Engelsch vissersvaartuig door Nederlandsche zeelieden. Het is niet de eerste maal, dat zulke betrekkelijk weinig zwaarwichtige feiten aan regeringen de welkome aanleiding hebben geschonken om anderen in een net van moeilijkheden te wikkelen en bepaald de Engelschen — wij zagen het met de persoon Carpenter — hebben daar een goeden slag van. Het is dus te hopen, dat onze visschers in den vervolg een weinig minder onstuimig van hunne anti-Engelsche gezindheid zullen blijken geven en er zich voor zullen wachten door baldadigheid en overmoed de goede zaak, die zij voorstaan, de meest bedenkelijke schade toe te brengen.

Nu wij het over handtastelijkheden hebben, mogen wij niet nalaten onze ergernis uit te spreken over de tooneelen, die tegenwoordig te Jeruzalem voorvallen tusschen monniken van de Roomsche en de Orthodoxe kerk, die, in hun vijandschap en fanatisme zich niet ontziende de plaats van het Heilige graf tot hun vechtpartij te ontwijden, het aanzien van het Christendom in het Oosten ernstig benadeelen. Reeds langen tijd geleden had de ongehoorde noodzakelijkheid van den Turkschen maatregel, om door soldaten de orde in de kerk te doen handhaven, aanleiding moeten zijn tot een krachtig ingrijpen van de mogendheden.

Wij lezen thans, dat er in Frankrijk stemmen opgaan om gezamenlijk met Rusland dezen onhoudbaren toestand te regelen. De wijze, waarop de Fransen eenige weken geleden een Turksch... vorkentje hebben gewaschen, doet ons ten aanzien van deze aangelegenheid het beste hopen.

Te Washington is men thans tot een vergelijk gekomen in de voor de internationale scheepvaart zoo hoogst belangrijke zaak van het kanaal door de Midden-Amerikaansche landengte. Een nieuw tractaat zal tot stand komen, dat voornamelijk hierin van het oude verschilt, dat Engeland zich terugtrekt van de gemeenschappelijke garantie van onzijdigheid van het kanaal. De handel van alle natiën zal op gelijken voet behandeld worden, daar er geen verschil zal gemaakt worden ten gunste van de Amerikaansche Scheepvaart. „Bien coupé; maintenant il faut coude.“

De Chineesche streek, waarvan nu het bijna ongelooft gerucht de ronde in de pers doet, overtreft alles. De boete gezant van China, de Zoenprins, wiens ontvangst aan het Duitsche Hof met zoveel zorg in scène was gezet, zou niet de echte prins Tehun zijn geweest, maar een dubbelganger, van wie weet hoe min alloo. Allerlei zonderlingheden in verband staande met den komst en het verblijf van den Chinees tracht men reeds met deze belachelijke Jobstijding in de hand te verklaren. Waarom werd de prins nietgeeststaande zijn hoogen rang, door den Chineeschen gezant te Berlijn met zoo weinig consideratie behandeld, terwijl hij hem toch een bijna goddelijke eer moest bewijzen? Waarom had de prins een gewone plebeische gele gelaatskleur, inplaats van de fijne ziekelijke tint van de hooge mandchoe's? Waarom is de prins plotseling, onverklaarbaar snel, verdwenen? Zie hier eenige tot nu toe onopgehelderde raadselen, die de hofkringen te Berlijn met ontzetting vervullen.

Uit Cuba komt het bericht van een ernstig verlies, door onze kleine Hollandse kolonie te Havana geleden. Johan Ernst Kirchner, oud-Rotterdammer, koopman en exporteur, oud-consul der Nederlanden, is in ongeveer 70-jarigen ouderdom gestorven. Dat de overledene daar bemind en geëerd was, bleek uit den stoet van meer dan 80 wagens, welke de lijkoets volgde. De alcade (burgemeester), de president der Kamer van Koophandel, de consuls van Nederland, Duitsland, België, Engeland en Spanje, de heeren A. Oltmans en J. H. van Hasselt, als afgevaardigden der Hollandse kolonie, tal van sigarenfabrikanten en kooplieden, en vele vrienden van den overledene waren op het kerkhof aanwezig. Een twaalfal prachtige kransen deden de de baar. Met den heer Kirchner is een man overleden, wiens aandenken nog lang in herinnering zal blijven.

Vrijdag is met de Kaapsche mailboot in Southampton aangekomen de consul-generaal der Nederlanden te Pretoria, de heer F. J. Domela Nieuwenhuis, wiens naam den laatsten tijd herhaaldelijk genoemd is in de binnen- en buitenlandsche bladen, in verband met een te Pretoria tegen verscheidene Hollanders en oud-Hollanders gevoerd hoogverraadsproces. Reeds nu staat vast, dat de sensatieberichten over gespannen verhoudingen tusschen Engeland en Nederland, welke vooral de Berlijnsche correspondent der „Independance belge“ in verband daarmede in omloop heeft gebracht, ten eenenmale onjuist waren en dat onze consul-generaal door bedoeld proces niet is gecompromitteerd geworden.

Oost-Indische berichten.

De Indische-Bond en de Nijverheid. Wij lazzen in de Indische bladen weer een paar berichten met betrekking tot dezen Bond, welke ons genoeg doen en toonen hoe deze vereeniging zich steeds meer ont-

wikkelt en hoe haar afdelingen voort willen gaan, haar nuttige bemoeienissen uit te breiden.

Het hofbestuur overweegt de mogelijkheid van 't oprichten van een eigen drukkerij, terwijl door de afdeling te Djocja pogingen in 't werk worden gesteld, om een ziekenfonds tot stand te brengen. Reeds werd een commissie benoemd om de zaak voor te bereiden. Ook lazzen we met belangstelling, wat de heer W. F. A. van Loonen in de „Praagervode“ naar aanleiding van een bespreking van den heer Gaster over dien Bond schreef, met betrekking tot 't zeer weinige, dat op Industrieel gebied in Ned.-Indië wordt gedaan, waar „de grondstoffen voor de fabricatie van zoveel artikelen maar voor 't oprapen liggen.“

Na in herinnering gebracht te hebben, hoe een cementfabriek, bierbrouwerij, elektrishe visscherij, „frozen meat company“ geen stand hadden kunnen houden door gebrek aan deskundigen, vraagt hij waarom geen papier, verf, chocolade, geweven stoffen, glas, suikerwerk, — en wij voegen er aan toe: oliën, vernissen, gedroogde en geconserveerde vruchten, geleiën, odeurenssencen, meubelen, — gemaakt kunnen worden. Immers de grondstoffen zijn aanwezig en de loonen niet hoog. Wel zullen in 't begin vele bezwaren en tegenkantingen te overwinnen zijn, maar ten slotte komt men er, mits goed voorbereid en deskundig aangepakt. De kininefabriek is daar om 't te bewijzen.

Vreemd is echter de hieraan voorafgaande opmerking van den heer v. L. n.l.: dat de Bond op den verkeerden weg is met zijn pogingen om den minder bevoordeelden den levensstrijd te vergemakkelijken en het onderwijs onder hun bereik te brengen, omdat de toestand slechts er door verergeren zal, daar 't niet helpt kundige en bekwaam individuen te kweken, wanneer men hen later niet in staat kan stellen, om hun brood te verdienen. Eerst moeten de gelegenheden om aan den kost te komen vermenigvuldigen en dan zullen de sollicitanten wel zorgen, dat zij de verzeichte bekwamheden bezitten.

Waar kan, zouden wij willen vragen, een jonge vereeniging, als de Bond, beter mee beginnen, dan met 't geen ze zich nu ten taak stelt. Toch niet met die industrieën op touw te zetten? Elk op zijn eigen terrein. Juist uit die kundigen en bekwaamen, waar de heer v. L. voorloopt tegen is, zullen degenen voortkomen, die men later nodig heeft. Wetende, dat men op zulke rekenen kan, zal men eerder durven beginnen. En als die kundigen en bekwaamen ook energie bezitten, — laat 't er één op de zovoel zijn, — zullen zij juist de deskundigen worden, om een industrie in Indië tot bloei te brengen en zullen de anderen door hen hun brood hebben, vooral als 't den Bond gelukt, een ruimen blik op 't onderwijs in praktischen zin te houden en de middelen zal bezitten hen, die boven de anderen uitmunten, in staat te stellen een inrichting te bezoeken voor handelsonderwijs, zooals nu te Batavia in wording is, en waaraan een groote bloei door ons wordt toegewenscht, of naar elders te zenden om een industrie in haar geheele omvang te leeren kennen. In welk een gunstige omstandigheid zal zulk een kundige, bekwaame en energieke deskundige verkeer, hij die veelal uit 't volk voortgekomen, land taal en volk kent, en die weet, waar hij zijn ambitie moet plaatsen.

Welke vlucht een Indische industrie kan nemen, hoe deze een gevreesde mededinger kan worden, leert ons 't volgende over de toename van de

Copra uitvoer van Java en de afname van de invoer van dat artikel te Singapore. De „Straits Times“ deelt hieromtrent in sprekende cijfers 't onderstaande mee:

Gedurende de eerste zes maanden van 1898, het jaar waarin de nieuwe regeling tot stand kwam, maar voor zij haar effect ten volle kon sorteerden, werd van Java uitgevoerd 7316 picols copra. Deze hoeveelheid nam over hetzelfde tijdvak in het volgende jaar toe tot 158,436 picols en over de eerste zes maanden van het vorige jaar tot 248,196 picols. Voor de eerste zes maanden van dit jaar is het cijfer echter 118,000, hetgeen moet worden toegeschreven aan het overgaan van den handel in bedoeld artikel naar Macassar, welke plaats nu wordt aangedaan door stoomers van de Duitsch-Australische en andere lijnen. Singapore, daarentegen, voerde in 1899 meer dan 1,024,000 picols copra uit, verleden jaar slechts 676,000 picols, welke hoeveelheid voor de eerste zes maanden van dit jaar verminderde tot 158,000 picols — zegge 350,000 picols op zijn hoogst voor het geheele jaar. In 1899 voerde Singapore alleen van Celebes 192,000 picols in en van Bali 134,000 picols, om weder uit te voeren. Niets daarvan vindt zijn weg meer naar Singapore, sedert de concurrentie haar willekeurige hooge schaal van vrachten aan de scheepvaart oprond.

Ruw berekend, is de handel van Singapore voor een stapelartikel van 1,000,000 picols gedaald tot 350,000 picols, in de drie jaar sedert de nieuwe regeling, verlopen. De „Straits Times“ noemt dit ongevoerd en wil, dat het gouvernement der Straits Settlements tusschen beide zal treden, hoewel zij er aan twijfelt, dat zelfs de krachtigste tusschenkomst den verloren handel weder in het oude spoor zal leiden. Dit laatste willen we gelooven en hopen.

Pauperisme. Het „Bat. Nieuwsblad“ doet ons zien, dat de commissie benoemd, om te Batavia een onderzoek in te stellen naar het pauperisme op den grondslag van de bekende circulaire, niet stil heeft gezeten. Zij heeft aan chefs van departementen, van handelshuizen enz., instaat om inlichtingen te geven, het verzoek gericht, om opgave te verstrekken omtrent de personen, die volgens de circulaire daarvoor in aanmerking komen en dat in verband met hun inkomens en hun huizegen, zoo zij dit hebben.

Er worden vijf en vijftig vragen gedaan, te veel om hier te herhalen. De antwoorden zullen geheim gehouden en na gebruik voor een statistiek, vernietigd worden, wat genoemd blad een geruststelling vindt met 't oog op de ruimte, die deze papperassenberg, bleef hij bestaan, zou innemen.

Het voegt de spottende opmerking aan 't bericht toe, dat 't niet voor de commissie pleit, aan het 55 tal vragen niet ook toegevoegd te hebben:

Houdt gij van roedjaq?
Houdt uw zuster van roedjaq?
En zoo vervolgens.
Wij zijn benieuwd, wat van dat „Vragen- en Antwoordspel“ zal komen.
Jammer is 't, dat onder de vraag:
„Hoeveel is uw vaste bezoldiging per maand?“ niet voorkomt:
„Hoeveel uur per dag werkt gij daarvoor?“

Of zou men bang zijn geweest, dat dit aanleiding aan velen zou gegeven hebben, om geen antwoord in te zenden?

Djambi. Tot de goede maatregelen door de Regeering in Djambi genomen, behoort de oprichting te Soeroelangen-Djambi van een ziekenzaal der eerste klasse, in afwachting van een hospitaal der vijfde klasse.

Het daarbij en bij de expeditionnaire troepen in Palembang ingedeelde geneeskundige- en hospitaalper-

soeneel wordt vastgesteld op drie officieren van gezondheid der eerste of tweede klasse; twee europeesche sergeanten, ziekenopzichter; vier europeesche korporals ziekenverplegers; vijftien europeesche, afrikaansche of amboinische soldaten, ziekenverplegers; twee inlandsche soldaten, ziekenverplegers en acht dwangarbeiders.

Voor het geneeskundig geleide van de uit Djambi naar Batavia te evacueeren zieken wordt zoo nodig een officier van gezondheid en enig hospitaalpersoneel, in verhouding tot het aantal te evacueeren personen, met de van Djambi vertrekkende stoomers van Batavia mede gegeven.

Ook zal genoemde vestiging beschouwd worden, als een tijdelijk garnizoen, gerekend van een door den mil.-commandant van Palembang aan te geven tijdstip; terwijl aan de officieren, onderluitenen en adjudant-onderofficieren f2.50 per dag voor vivres worden toegekend.

Ook wordt den militairen commandant de vrije hand gelaten in 't bouwen van tijdelijk logies voor de troepen, in de voorziening van levensmiddelen, enz. Bovendien wordt er een post- en telegraafkantoor ingericht en zullen de booten van de Kon. Pakketv.-Mpij. in plaats van één in de maand, Djambi twee maal per maand aandoen.

De garnizoenen van Macasser en Billiton. Naar aan 't „Bat. Nbl.“ wordt geschreven, zal 't garnizoen van Billiton opgeheven worden, — waar reeds lang sprake van was, — zoodra de Regeering toestemming zal hebben gegeven tot oprichting van een corps gewapende politiedienaars; ook dat van Macasser zal ingekrompen worden. 't Fort zou moeten worden verbouwd en zoodanig ingericht, dat de lengte van de in geval van nood te bezetten vuurlijn in overeenstemming komt met de macht voor de verdediging aangewezen.

Of een en ander verband houdt met de mogelijk loerende „B.V.“ wordt niet meegedeeld.

Wetenschappelijk Onderzoek in de tropen. Echter niet in onze tropen! De Indische bladen ontvingen van den Resident-generaal uit de Straits het verzoek, om de aandacht van belangstellenden in Ned.-Indië te vestigen op een te Koala Loempoeur geopende wetenschappelijke inrichting.

Er is een geneeskundige afdeling voor algemeene en bijzondere pathologische onderzoekingen en voor proeven op biologisch, bacteriologische en physiologische gebied, voorzien van alle hulpmiddelen en ook een afdeling voor organische en anorganische scheikunde en fotografie, terwijl een goede boekery ter beschikking der studeerenden staat, die, van welke nationaliteit ook, er welkom zullen zijn.

Bestaat er op 't eerste gebied in ons Indië een goede inrichting, wij geloven niet, dat 't voor onderzoekers open staat. — En wat zou dat gemakkelijk kunnen! Ook het chemisch-pharmaceutisch laboratorium te Batavia zou voor scheikundigen, die tijdelijk in Indië verblijven, op voldoende wijze kunnen worden ingericht.

Wat zou 't toch in het algemeen belang veel waard, — en voor ons gevoel vleidend zijn — als wij aan vreemden, naast de beroemde plantentuin te Buitenzorg, waar zoveel geleerden Botanische studien komen maken, werkgelegenheden konden bieden aan geneeskundigen en scheikundigen.

Curiositeit. Als een curiositeit deelen we 't volgende mee: Bij de weeskamer te Semarang was de derde commissie met vijf maanden verlof, de eerste klerk met drie maanden, een lid met een tweede verlofsverlenging, de nieuwbenoemde secretaris met twee maanden, terwijl de betrekking van tweeden commissie sedert anderhalven maand onvervuld was. Bovendien waren een commissie en drie klerken ziek.

Wat moet 't op zoo'n bureau animeerend werken zijn!

Aanplant van Caoutchoucbomen. Een te waardeeren mededeeling bevat het „Soer. Hbl.“ omtrent den aanplant van dezen nuttigen boom. Door 't boschwezen wordt ernstig begonnen met 't zetten van deze planten. Alleen in den a. s. West-moesson zullen meer dan 200 bouws gepland worden met de *Ficus elastica* en *Hevea*. De eerste wordt gekozen, omdat zij op Java inheemsch is en dus kans heeft, om de ontsnappen aan de vele ziekten, waaraan geïmporteerde gewassen, als koffie en cacao, lijden.

Daar op sommige koffiëondernemingen in Oost-Java reeds vrij groote aanplantingen zijn, zal 't gauw genoeg blijken, wat van deze nieuwe cultuur te verwachten is.

Cholera. Terwijl de laatste berichten deden hopen, dat de Cholera in Indië aan 't verminderen was, ook in verband met de maatregelen, die allereerste door de autoriteiten en geneeskundigen genomen waren, dezer dagen kwam 't treurige telegrafische bericht, dat de sterfte in Soerabaja sterk was toegenomen. Arm Soerabaja! 't Is te hopen, dat deze „levens-lesser“ er toe zullen bijdragen, om de watervoorziening met kracht en spoed voort te zetten.

Een onangename indruk maakt, wat de „Soer. Ct.“ meedeelt omtrent 't gebrek aan Overmangaanzure Kali, dat zulk een uitstekend middel is tot zuivering van water in de militaire apotheken en 't Rijksmagazijn van geneesmiddelen. 't Zal weer 't gevolg zijn van de bepaling, om niet dan in de uiterste noodzakelijkheid telegrafisch geneesmiddelen in Nederland aan te vragen. Wel werd in de laatste jaren door 't leger bestuurd toegestaan, dat, — in tegenstelling van vroeger, toen in hoofdzaak een aanvraag voor drie jaar werd ingediend, — meer suppletioir in Nederland mocht worden gevraagd; maar dat is verre van voldoende. Bij alle gelegenheden, die zich ernstig laten aanzien, moest telegrafische aanvragen zijn toegestaan. Nu komt men veelal geneesmiddelen tekort en moeten deze tegen hoogen prijs bij particulieren worden aangekocht en anders zou men spoedig geholpen zijn met voldoende voorraad. Er is een tijd geweest, dat men door dezelfde oorzaak gebrek had aan kinine bij zware koors-epidemie; nu zal men gebrek hebben aan geneesmiddelen tegen cholera.

Van Vreemde Koloniën.

Het is den Duitschers ernst met het koloniseeren; in verschillende bladen leest men uitgebreide artikelen over hunne nederzettingen, zoo o. a. van:

Kamerun.

In het westen van dit onder Germania's protectoraat staande deel van Afrika is door den hoofdofficier Ganning aan de Cros-rivier een nieuwe vestigingsplaats gesticht, die den naam van *Ossidinge* draagt en twee dagreizen verwijderd is van het aan den Engelsch-Duitschen grens gelegen station *Nsalope*. Bij de omringd door een elftal welvarende dorpen. Het wordt

nadering der Duitsche troepen vluchtten alle inboorlingen, doch keerden terug, zoodra zij verzekerd waren van het vreedzame doel der expeditie en al spoedig ontspan zich een vriendschappelijke wederzijdsche toenadering. Verschillende hoofden kwamen geschenken aanbieden en dagelijks werden levensmiddelen ter markt gebracht. Het is te hopen, schrijft de „Deutsche Koloniaal Zeitung“ van 31 October, dat deze goede verstandhouding een blijvende moge zijn!

Van uit de tegenovergestelde kant, het zuid-oosten van het protectoraat, werd onder *Von Stein* een zoowel uit aardrijkskundig, als uit een handelsopgunt zeer belangrijke expeditie naar het nog geheel onbekende binnenland ondernomen en gelukkig ten einde gebracht.

Duitsch Nieuw-Guinea.

Uit dit gebied komen nog steeds minder goede berichten. De inboorlingen voeren gedurig onderling strijd, zoo zelfs, dat de bevolking in sommige streken dreigt uit te sterven, daar niet alleen velen worden gedood, maar de niet vechtlustigen op hun vlucht in den vreemde van gebrek en ellende omkomen. Ook de Europeanen, die nog niet veel tegen deze misstanden schijnen te hebben kunnen doen, staan aan vele gevaren bloot, zoodat landbouw en handel zeer belemmerd worden en de algemeene welvaart natuurlijk sterk achteruit gaat. Volgens de laatste berichten zal er nu een krachtige Duitsche expeditie ondernomen worden, om de onruststokers in bedwang te houden.

Aan den anderen kant vernemen wij uit de „Koloniaal Zeitung“, dat op 31 Juli j.l. eene verordening is uitgevaardigd betreffende de werving en het vervoer van inlandsche arbeiders (koolie-contracten), waarin bepaald wordt: dat alleen geworven mag worden met schriftelijk verlof van den Gouverneur, die slechts in bepaalde streken en voor een bepaald aantal wervingen vergunning verleent; dat de ondernemer verplicht is den naam, den gezagvoerder en het hulppersoneel te noemen van het schip, waarmee de arbeiders zullen worden vervoerd, zoodat zoowel op voldoende ruimte, als op het aanwezig zijn van de noodige hoeveelheid voedingsmiddelen, drinkwater en geneesmiddelen voor de overtocht acht kan worden geslagen; dat alleen volkomen gezonde en lichamenlijk goed ontwikkelde personen mogen worden geworven; dat als regel het contract slechts voor drie jaren gesloten wordt, hoogstens voor vijf jaar, terwijl verlenging alleen bij wederzijdsch goedvinden mag geschieden onder contrôle van den bestuursambtenaar ter plaats, waar gearbeid wordt; dat de werkgever gehouden is bij dienzelfden ambtenaar halfjaarlijksche rapporten in te dienen, omtrent de algemeene toestand van volk en werk; dat van regeringswege niet alleen vóór de werving, doch ook na afloop van het contract een geneeskundig onderzoek wordt ingesteld; dat zieken niet teruggezonden mogen worden, alvorens op kosten van den werkgever onder degelijke geneeskundige behandeling te zijn geweest. Ook is zorg gedragen, dat bij sterfgeval den erfgenen het hun toekomende zal worden overgemaakt en ten slotte is bepaald, dat de arbeiders niet gebonden mogen zijn om voor hun loon van den werkgever levensmiddelen te koop.

Samoa.

Dit kleine, maar paradijsachtig schoone eilandrijk in de Stille Zuidzee, munt sinds overoude tijden uit door zijn rijkdom aan kokospalmen; de kooplieden, hadden nu echter nogal te klagen, dat wegens de groote droogte de kopraoogst zoveel verlaet was. In de laatste maanden zijn de Duitschers er ook begonnen met de cacao-cultuur, die veel schijnt te beloven, vooral wanneer de vrachtaart-verbinding tusschen Apia en Bremen, of Hamburg op den duur beter wordt. De Gouverneur is doende, om een voordelig contract met de hoofdgentuur der Noord-Duitsche Lloyd te Sydney te sluiten.

De „Samoanische Zeitung“ meldt welke heuchellijke resultaten de Gouverneur door zijn vreedzame politiek heeft bereikt. Zonder militair machtsvertoon, alleen langs diplomatieken weg heeft hij de geheele bevolking tot ontwapening weten te brengen, wier vertrouwen nu het duidelijkst blijkt, uit haar eerbiedige onderwerping aan de Duitsche rechtspleging. Duitsch geld is in omloop en de Duitsche taal verspreid er zich meer en meer.

RECLAMES.

Koopt

steeds Uw visch, Kramp en frisch, Daar, waar 't adres vertrouwdbaar is. 't Bestuur en Leden van Oost en West, Die koopen dan bestelt 't best. Waar dat adres te lezen staat: Roggeveenstraat hoek Prins Hendrikstraat, DEN HAAG.

Levering van alle soorten ZEE- en RIVIERVISCH.

Prima groote ZEEUWSHE OESTERS.

Oost- en West-Indische, Hollandsche, Russische en Engelsche Zuren.

MINERALE en MEDICINALE WATEREN.

Aanbevelend G. VAN DER HARST, Firma A. KNOESTER.

Porto-Rico.

Iets meer dan een jaar is er nu verlopen sinds Porto-Rico volgens de Wet van 12 April 1900, op betere wijze wordt bestuurd en het jaarlijksch rapport van den Gouverneur boogt reeds, volgens de „Annals of the American Academy“, op aanmerkelijken vooruitgang in den algemeenen toestand. Het bestuur berust hoofdzakelijk bij den raad van beheer, aan wien ook de gewichtige taak van het toekennen van concessies is opgedragen. Niet minder dan drie en vijftig aanvragen kwamen er in betreffende aan te leggen tram- en spoorwegen, scheepstimmerwerven, waterleidingen, telefoon- en telegraaflijnen, veerponten en automobiel-verbindingen, doch slechts betrekkelijk weinige er van zijn er gegund geworden. Een belangrijke zaak is tot wederzijdsche tevredenheid opgelost: de z. g. Fransche spoorwegmaatschappij genoot onder de Spaansche regering een garantie van 8% dividend over de aanlegkosten, doch de Verenigde Staten hebben dit contract niet voort willen zetten, want hoewel de raad van beheer volkomen inzag, van hoe groot belang die spoorweg voor het grootste gedeelte van het eiland was, bestond ook de vrees, dat deze garantie een te zware last zou kunnen worden voor de financiële draagkracht van het land. Na lange onderhandeling is men tot het besluit gekomen, die Mpij tot een Amerikaansch lichaam te verklaren, deze doet geheel afstand van haar recht op garantie en wordt daarentegen gedurende 25 jaar ontheven van belasting en krijgt concessie tot het aanbrengen van enige zijlijnen en recht op erfacht van een stuk grond in de stad San Juan. Intusschen heeft ook een nieuwe maatschappij met Amerikaansch kapitaal de vergunning gekregen om een belangrijke spoorweg aan te leggen.

Op rechtsgebied zijn ook groote verbeteringen aangebracht, voornamelijk door het instellen van eene geregelde politiemacht. De toestand van de schatkist

is aanmerkelijk verbeterd sinds de vermogensbelasting is geheven, waardoor de in- en uitvoerrechten tusschen Amerika en Porto-Rico konden worden afgeschaft. Sedert het vrije ruilverkeer volgens de Wet Foraker op 20 Juli werd ingevoerd, is de aanvoer van de produkten uit Porto-Rico, voornamelijk koffie en tabak, op de Amerikaanse markt sterk toegenomen.

Op economisch gebied wordt het land in den laatsten tijd ook ontwikkeld door den aanleg van wegen, hetgeen op grooten schaal geschiedt, niet alleen om het verkeer te bevorderen, maar vooral ook om het arme deel der bevolking, dat door den jongsten orkaan veel heeft geleden, goed betaalde arbeid te verschaffen.

Het aandeel van het Departement van Onderwijs is wellicht nog het belangrijkste van al, want met de scholen was het al heel treurig gesteld. In October 1900 werden de weinige inrichtingen van onderwijs slechts door 40.000 kinderen bezocht, dus een veel te klein percentage van de nog in de leerjaren zijnde bevolking.

Volgens de nieuwe schoolwet moet minstens 10 en hoogstens 20 pct. van het inkomen van ieder der zeven en zestig gemeenten aan het schoolfonds ten goede komen, en hetgeen op onderwijs gebied wordt gedaan, staat onder beheer van den gemeenteraad, en onder direct toezicht van een schoolcommissie, bestaande uit drie leden, door de bevolking gekozen. Tot meerdere ontwikkeling van de onderwijzers werden dezen zomer te San Juan cursussen gehouden, waaraan een duizendtal personen deel nam. Ook de liefdadigheidsinstellingen en de verbeterings-gestichten werden doelmatiger ingericht en onder één opperbestuur gebracht.

De Philippijnen.

De handel dezer eilanden is, volgens dezelfde „Annals of the American Academy”, steeds toenemende, hetgeen bewezen wordt door het stijgend cijfer der inkomende rechten. Tot voor korten tijd ging het ontladen der schepen te Manilla met groote moeilijkheden gepaard, doch nu daarin verbetering is aangebracht, laat het zich aanzien, dat door het verminderen der vrachtprijzen de Amerikaanse voortbrengselen ook zoodanig in

prijzen zullen dalen, dat afname er van op de Philippijnsche markten nog met den dag toe zal nemen. De De uitvoer van koopwaren, goud en zilver van de Philippijnen over 1900 toont een stijging aan van $\frac{1}{4}$ tegenover die van het vorige jaar.

Op den 1sten Juli jl. trad, overeenkomstig de gemaakte plannen, het civiel bestuur in werking. De bij den aanvang benoemde commissie werd vervangen door een gouverneur, waartoe haar president Mr. Taft verheven werd, bijgestaan door departementen van beheer, aan wier hoofd respectievelijk de overige Commissieleden werden geplaatst. Al dadelijk rees de vraag, of bij latere vervanging, deze Departementschefs zouden benoemd worden door den president der Verenigde Staten of door den gouverneur; vermoedelijk zal dit wel in den laatsten zin worden opgelost. Tusschen Hawaii en Porto-Rico bestaat nu het groote verschil, dat in den laatsten staat de president der Verenigde Staten, in den eersten de gouverneur alle hooge ambtenaren aanstelt, tot zelfs de rechters in kluis, hetgeen zijn oorzaak vindt in het feit, dat de bevolking van Porto-Rico zoo achterlijk is op politiek gebied, dat Amerika's president het van belang heeft geacht, het nieuw in te voeren regeeringsstelsel geheel naar zijne inzichten te kunnen regelen; de door hem benoemde ambtenaren toch zijn altijd eenigzins onafhankelijk van den gouverneur. Doch, hoe langer het bestuur zich ook op dit eiland er in zal hebben gewerkt, hoe meer het wenschelijk zal blijken, tot het Hawaïsche stelsel van zelf-bestuur over te gaan.

Suriname.

De wilde kust. *)

De heer L. C. van Panhuys hield Dinsdagavond de eerste zijner vier aangekondigde lezingen over Suriname in de lokalen der Vereeniging „Oost en West” op de Heerengracht. De voorzitter der 4e Commissie, van welke

*) Het is sommigen wellicht niet ondienstig indien wij hier eene opgave laten volgen van de door den spreker voor zijne voordracht gebezigde bronnen. Het zijn, naar tijdsorde gerangschikt.

deze voordrachten uitgaan, verwelkomde de belangstellenden, waaronder vele dames (les absents mase, ont en tort!) en noodigde toen den spreker uit, zijne voordracht te beginnen. Allereerst gaf deze eene verklaring van den naam „Wilde kust”. Zoo noemden de oud-Hollanders en Zeeuwen op hunne zeotochten de kust van Guyana, van wege het woeste uitzicht van haar strand en het onherbergzame van de daarachter gelegen landstreek; en nog in latere tijden, zelfs nog in 1861, werd de kust aldus betiteld in werken daarop betrekking hebbende. Spreker, die de kust door eigen aanschouwing kende, en die reeds over Suriname menig belangrijk en onderhoudend artikel schreef in het Ethnografisch Archiv. van Dr. Schmeltz, deelde ons dan ook een en ander mede over die kust.

Het zeewater is steeds troebel gekleurd door het slib van de Amazonerivier en van verschillende rivieren van Guyana, dat aangevoerd wordt door den Equatoriaalstroom in Westelijke richting en in zoo groote hoeveelheden komt dit slib voor, dat vaak geheele modderbanken op zee drijvende worden gevonden. En boven die drijvende en siepelende modder, teekent zich aan het strand eene diepgroene streep af, een groenen muur van het oerwoud, die schijnbaar, als een hoopvol teeken, den pionier toewent. Doch om die streep te naderen, is men genoodzaakt niet juist hygiënische modderbaden te nemen, en komt men over de rollers en door slib wadende op het het strand. Eerst dan zet men, als er ten minste daar ter plaatse een zandbank is, voet op het vaste zand, doch niet om den zwerveling rust te geven, want dan dreif-

Beschrijvinge van het Goutrijk Coninckrijk van Guiana, 1644. van Berkel. Amerikaansche voyagien, 1695. Hartsinck. Beschrijving van Guiana of de Wilde Kust in Zuid-Amerika, 1770. Malouet. Collection de Mémoires, Tome III, an. X. van Sijpesteijn. Beschrijving van Suriname, 1854. Wolbers. Geschiedenis van Suriname, 1861. Kappler. Suriname, 1887. Martin. Geologische Studien über Niederländisch West-Indien, 1888. E. O. von Lippman. Geschichte des Zuckers, 1890. de Witt, née Guizot. Les premiers rois de France, pag. 753, 1895. Beschrijving van de malaria muskiet, uitgegeven door het Koloniaal Museum te Haarlem, 1900.

gen de muskieten met hun gevaarlijk malariagift. Van daar dan ook dat de Indianen, die langs de kust varen en die plaag kennen, liever hun potje koken op geïmproviseerde vuurhaarden van gedroogde modder, die zij in zee maar voor het scheppen hebben, dan zich aan wal te wagen.

Soms bij springvloed is er geen strand te onderkennen, dan bruischen de golven vrij het bosch van mangroveboomen in, aan wier luchtwortels zich schelpdieren hechten; van daar het oude sprookje, dat in Suriname de oesters aan de boomen groeien; oesters, die bij den pionier evenwel geene herinneringen aan champagne opwekken.

Er is slechts één middel, om met goed fatsoen in Suriname te komen, en wel door de zeer breede riviermonden; daár ten minste wijzen een lichtschip, een vuurtoren en drijvende tonnen op zekere geciviliseerde toestanden, die den indruk van volkomen onherbergzaamheid wegnemen.

Nadat de spreker zijne toehoorders zoo goed en zoo kwaad als die onherbergzame kust het toeliet, in Suriname had doen aanlanden, verzocht hij nu een blik te slaan op de kaart, gemaakt door Cateau van Rosevelt en Van Lansberge. Hij wies op het ontbreken daarop van het zuidelijk gedeelte der kolonie, eene vergeeflijke fout, die evenwel door alle schoolatlassen gevolgd werd. De kaarten van 1888 en van 1899 van den Gouvernements-landmeter Loth, hebben die fout hersteld. Toch wijzen die kaarten aan, dat Suriname voor het grootste gedeelte nog een „terra incognita” is; de expeditie van Dr. van Cappellen, die de Nickerie-rivier exploreerde, ontstak een weinig licht in dat donkere onbekende. Zoo zal ook de expeditie van den oud-majoor van het Indische leger, Bakhuis, chef van den topografischen dienst, die met den ingenieur Yzerman den tocht dwars door Sumatra maakte, en die nu de Coppename exploreert, belangrijke ophelderingen geven, ook omtrent een tot dusver onbekend gebergte.

Zoals reeds gezegd is, zijn de riviermonden de eenige joyeuses-entrées voor Suriname. Aan weerszijden oeverbosch en daarachter weer moeras.

Doch juist in die streken bevinden zich de plantages, wat dan ook den intendant Malouet, die in 1777 Guyane bezocht, deed uitroepen, dat hij was: „Epouvanté du courage, de l'industrie, de l'audace de cet Européen barbotant la boue, et disant à son camarade: „faisons(?)ici une colonie.” Doch hoe modderig en onvast het Surinaamsche laagland ook

ADVERTENTIËN.

Naar Indië vertrekkende ouders worden beleefd opmerksaam gemaakt, dat bij eene Dame uit den beschaafden stand gelegenheid bestaat tot opneming en verzorging van kinderen.

Reflectanten gelieven brieven in te zenden aan haar adres Keizersgracht no. 304, te Amsterdam. Inlichtingen te bekomen bij het Bureau van dit blad.

P. Jonker,

gediplom. muziekleeraar, geeft grondig onderwijs in **Piano en Theorie**. Tevens opleiding voor examens. Spreekuur Dinsdag en Vrijdag 2-3. Riouwstraat 122, den Haag.

TE HUUR.

Een **gemeubileerd** droog benedenhuis, gelegen Weimarstraat 93, bevattende vijf kamers, Serre, Keuken, Kelder en Tuin.

NEDERL. AFDEELING

DER N.-I. Maatschappij van Nijverheid en Landbouw.

Algemeene Vergadering

Zaterdag 23 November 1901's avonds 8 uur, in het Logebouw Fluweelen Burgwal, 's-Gravenhage.

ONDERWERP: „de economische beteekenis der irrigatie op de eilanden Java en Madura”, in te leiden door den heer E. GERST, Ingenieur van den Waterstaat in N.-I. Belangstellenden hebben vrijen toegang.

voor **St. Nicolaas-Cadeaux** keurig verpakte

HAVANA & MANILLA SIGAREN.

Egyptische Russische en speciaal **INDISCHE** cigarettten **AMBER.**

W. Chr. B. Terstroet,

Prins Hendrikstraat hoek Tasmanstraat **129, DEN HAAG 129.**

EXPORT naar OOST- en WEST-INDIË

Magazijn „HET ANKER”,

Veenestraat 49, Den Haag.
Indische Uitrustingen
 voor **DAMES** en **HEEREN,**
in alle Prijzen.

Waarschuwing.

HET eenigst adres voor **Eerste kwaliteit Eng. en Belgische Anthraciet, Ruhrkolen, Gascokes,** enz. enz. is:

P. H. v. d. BERG,
 Prins Hendrikstraat 161-165-174, Den Haag.

Eerste kwaliteit WINTER-AARDAPPELEN voor op te doen, worden ook in alle hoeveelheden thuis bezorgd.

Prijscourant op aanvraag thuis bezorgd.

Jac. W. F. BIEGELAAR

Veenestraat 31, Den Haag.

Grootste en meest uitgebreide sorteering

PAPAPLUIES en WANDELSTOKKEN

zoowel in de elegante als meer gewone soorten.

Bekende lage prijzen.

J. JANSEN,

KEPPLERSTRAAT 115-117 b/d Regentesselaan, DEN HAAG.

Het beste adres voor

BINNEN- en BUITENLANDSCHE verhuizingen. BEHANGERIJ, STOFFEERDERIJ.

Compleete Ameubeleeringen.

Tapijten, Meubelstoffen, Vitrages, Zeildoek, Linoleum, Wasdoek enz.

SPECIALITEIT:

in Engelsche Ledikanten **KAPOK, STAALDRAAD, Stroo- en Zeegrasmatrassen.** (Voorzien van vele gunstige Indische referentiën).

OVERHEMDEN

naar maat.

Chemisier,

24-26 Hoogstraat, Den Haag.

Indische Uitrustingen.

ISERIEF & Co.

VEENESTRAAT 16/18,

den Haag.

Magazijn van Garen en Band.

DAMES HANDWERKEN.

Natuur Wollen Ondergoederen

VAN

Jansen en Tilanus.

FRIEZENVEEN.

Tapijt- en Beddenmagazijn.

PRINS HENDRIKSTRAAT

hoek van Diemenstraat,

143,

DEN HAAG.

Behanger,

Stoffeerder,

bekend **BEDDENMAKER**

Décorateur.

WINTERHANDSCHOENEN.

DASSEN.

Foulards.

BOORDEN

etc.

Wegens opheffing der zaak.

Alle Artikelen met 20 pct. korting.

PAPESTRAAT 6,

DEN HAAG.

C. Schillmöller.

IN ROBES

Fransche Coupe

Mejuffe. L. Carrière „Seatio”.

Reform kleding

naar keuze.

SPECIALITEIT IN INDISCHE KLEEDINGEN.

Attesten ter inzage.

113, Van Swietenstraat 113, Den Haag.

Aan huis te ontbieden.

Gebrs. P. H. Caminada,

Lange Houtstraat 3, Den Haag.

HOF- EN RIJKSLEVERANCIERS.

Uitgebreide sorteering St. Nicolaas Cadeaux.

Barometers, Thermometers, Loepen, Kijkers enz. enz.

Goerz Frieder Kijker.

BROCHURE GRATIS.

Wegens sterfgeval

Groote Uitverkoop

VAN

Meubelen en aanverwante artikelen.

bij Firma **Wed. A. DE WILDE,**

107. PRINSESTRAAT 107. — Den Haag.

PORT-, SHERRY,

MADEIRA en

fijne TAFEL-

WIJNEN

AGUILARS ZIJN **alom bekend.**

HEERENGRACHT 3-52,

Den Haag.

Succursales: **UTRECHT, LEIDEN.**

„De wijnen van dit huis zijn verkrijgbaar bij den heer „**B. DE BAS**” te Batavia, Hoofdagent voor West-Java.”

Gebr. TEN HOUTEN,

UTRECHT, DEN HAAG.

Compleete

Meubeleering.

SPECIALITEIT IN

Slaapkamer-

Artikelen.

Soliede bewerking. Zeer billijke prijzen.

Fabriek en Magazijnen „**DE NIJVERHEID**”

BREDA.

Behangerij, Meubelfabriek,

Stoffeerderij,

Bedden- en Matrassenfabriek.

Mart. Lefel-Oomen,

Hofleverancier.

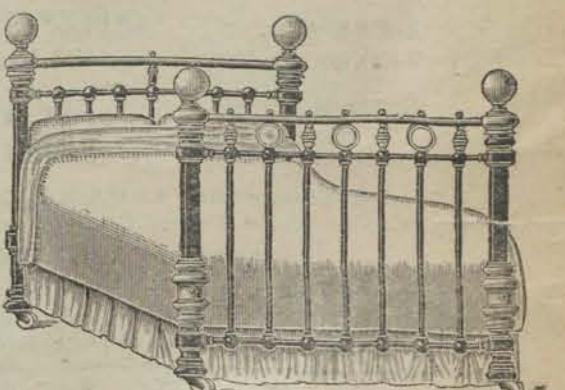

Concurrendst adres voor compleete meubeleering.

Enorme voorraad. Lage prijzen. Directe levering.

Geïllustreerde prijs-catalogus Gratis en franco.

Grootste Keuze.

Franco levering door het geheele Rijk.

Th. A. A. SIMONIS,

Groenmarkt 34,

over de **PRINSESTRAAT**

DEN HAAG.

Indische Families
welke zich tijdelijk of voor vast in
Nederland gaan vestigen, worden er in
't bijzonder op attent gemaakt, zich voor het
volledige inrichten van huizen of **gedeelten**
daarvan te wenden tot de Firma

D. VREDENBURG & ZONEN,

Hofmeubelfabrikanten te Zutphen.

Alles wat op het gebied van meubilering voor-
komt, zoowel meubelen in elke verlangde stijl en
houtsoort, als Gordijnen, Tapijten, Linoleums, Bedgoed,
Ornamenten, Keukeninrichtingen enz. wordt **tegen**
de strengst concurrerende prijzen
geleverd.

Reeds honderde Indische Families geheel geïnstalleerd
waarvan vele attesten ter inzage.

Franco levering door geheel Nederland.

PLAATSING DER GOEDEREN wordt niet in rekening gebracht.
Schriftelijke garantie voor soliditeit.

PRIJSCOURANT en TEEKENINGEN worden op aanvraag franco toegezonden.
Alle elkenhouten meubelen zijn van massief wagenschotshout vervaardigd en uitstekend geschikt
om naar Indië mede te nemen.

Miele & Co.
Veenestraat 50
DEN HAAG.

Fabriek en Magazijnen
van duurzaam Verzilverde
ARTIKELEN
VOOR
Luxe en Huishoudelijk gebruik.

J. A. DE GRUIJTER,
Obrechtstraat 196, hoek Reinkenstr.
DEN HAAG.

Groote Sorteerling
VULKACHELS, CALORIFÈRES
EN
Majolica-
TEGELKACHELPLATEN

VERHUIZINGEN

onder garantie.

Bergplaats voor Inboedels
(GARDE-MEUBLE)

VERPAKKING
(Emballage)

van alle soorten van goederen ter ver-
zending door de geheele wereld.

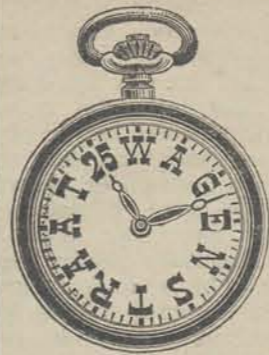
DE GRUIJTER & Co.

AMSTERDAM, DEN HAAG, ARNHEM.
Leidschekade 70. Westeinde 48. Parkstr. 70/71.

Nieuwste Dassen.

SACHS & Co.
Lange Poten,
Den Haag.

De Magazijnen van

P. ABRAHAMSON,

*in Diamant, Goud, Zilver, Horloges, Pendules,
en antiek Zilver.*

27, Veenestraat 27, 34, Prinsestraat 34, 25, Wagenstraat 25.

zijn ruim voorzien van een groot aantal
Nouveautés,
zeer geschikt voor **St. NICOLAAS.**

HEERENKLEEDING-MAGAZIJN

„DE ADELAAR“,

Spuistraat 31, DEN HAAG, over de Passage.

INTERC. TELEFOON No. 1199.

Specialiteit in **PRIMA QUALITEIT KLEEDINGSTUKKEN**
voor HEEREN en JONGEHEEREN, in elke taille groote keuze.
In Kinderkleeding hebben wij steeds een uitgebreide keuze der nieuwste modellen voorradig.
Steeds Nouveautés in Stoffen en Modellen.
Grootste inrichting voor **KLEEDING NAAR MAAT** 1e Etage.
UNIFORMEN, LIVEREIEN, AMBTSGEWADEN.
Uitrustingen voor Oost en West.
Tailleurshuis 1e Rang.

C. FORTMANN,

's-Gravenhage, Amsterdam, 's-Gravenhage,
20 Hoogstraat 20. 455 Keizersgracht 455. 10 Spuistraat 10.

De laatst uitgekomen
NOUVEAUTÉS VOOR ST. NICOLAAS
zijn ontpakt en geëtaleerd.

E. J. F. VAN DISSEL & ZONEN,
EINDHOVEN.

FABRIEK van
LINNEN TAFELGOEDEREN enz. enz.

Inrichting voor het maken, bor-
duren en festoneeren.

SPOEDIGE AFLEVERING.

PRIJSCOURANTEN alsmede ruime keuze van
STALEN en MODELLEN,
worden op aanvraag franco toegezonden.

AGENTESSEN GEVRAAGD
met relatien onder den goeuden stand.

P. M. Tamson
Nieuwstraat 17
's-Gravenhage.
Voorhanden alle soorten
weegwerktuigen.
Reparatiën Accuraat en Billijk.

Hotel d'Angleterre

Den Haag, Wagenstraat 22.

Centrum der stad en gerenommeerde keuken.

50 Kamers en Salons.

Kamer met Dejeuner f 2.25.

Pension voor langer verblijf zeer billijk.

W. REUVERS,

73 Wagenstraat 73,

HAAGS CHE HOPJES

met goud bekroond
voorzien van bovenstaand handelsmerk,
verkrijgbaar bij

W. REUVERS,

Wagenstraat 73,

CONFISEUR, Den Haag.

N.B. Voor de tropen verpakt in
hermetisch gesloten bussen.

Thee.

Koffie.

Mokka.

Gember.

Soja.

Chutney.

Theesalon.

VAN VEEN & Co.,

33 PLAATS, 's-GRAVENHAGE.

Telefoon 981.

SCHEVENINGEN, 109, Badhuisstraat.

Telefoon 4161.

BORSTPLAAT

in blikjes, kistjes en per gewicht
ONTVANGEN

Marrons Glacés

FRANSCH VUCHTEN

en verschillend nieuw dessert

bij **A. Wijnman,**

7, Noordeinde 7, Den Haag.

JAC. MOULIJN,

Opticien, Instrumentmaker,

2e Wagenstraat 95, Den Haag,

TELEFOON 704.

BRILLEN en PINCE-NEZ.

Voorschrift van Heeren Doctoren.

Artikelen voor Ziekenverpleging, Verbandstoffen,

Breukbanden, Suspensoirs enz.

Aanleg en onderhoud van

TELEFOON en ELECTRISCHE SCHELEN.

Fabriek „SIMANALAGI“ Den Haag.

KEPPLERSTRAAT 138-144.

Ingrediënten voor de **INDISCHE RIJSTTAFEL**, als:

**Samballans, Boemboe's, Atjars, Manisans, diverse Kruiden,
Visch-Artikelen, diverse Keuken-gereedschappen.**

Prima **HOLLANDSCHE TAFELZUREN**, Likeur «LALIDJIWO»

Diverse LIMONADE-SIROPEN.

De 's-Gravenhagse Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

A. J. MESKER,

MEUBELFABRIKANT.

Hofspui 81, Telefoon No. 240, 's-Hage.

Inrichting voor complete meubileringen, zoowel in koop, als in huur.
Complete Ameublementen voor geheele huizen, boven- of benedenhuizen steeds voorradig.

PRIJZEN STERK CONCURREEREND.

Verhuurt mede Gemeubelde boven- en benedenhuizen.

GORDIJNEN.

TAPIJTEN.

is, toen heeft het den pionier een klein hulpmiddel aangeboden in de zoogenaamde schulprijzen, betrekkelijk vaste stukken grond, bestaande uit schelpen en zand, zoodat men daar ten minste eindelijk eens vasten grond onder zijnne voeten heeft. Het zijn voormalige strandlijnen, zoodals wij die in ons land ook kunnen waarnemen en nog wel in de onmiddellijke nabijheid van den Haag. Wij hebben onze buiten- en binnendruiven, en daarin meestal twee strandlijnen; en wat weinige zonden vermoeden: een derde strandlijn loopt over Rijswijk, Voorburg en Voorschoten, waar op die plaatsen eene strook zandgrond gevonden wordt. Dr. Blink heeft het ontstaan van deze strandlijnen en binnendruiven besproken in zijn werk „Nederland en zijne bewoners”. Over de schulprijzen van Suriname heeft Prof. Martin, die als geoloog de kolonie in 1885 bezocht, verschillende waarnemingen gedaan, voor zoover de tijd hem dit toeliet. Maar dit neemt niet weg, op dit en op ander gebied, nog vele waarnemingen zullen moeten worden verricht. De wetenschappelijke krachten daartoe ontbreken in de kolonie, doch het is te hopen en eerlang te verwachten, dat wanneer een school voor middelbaar onderwijs in Suriname wordt opgericht, dit tot gevolg zal hebben dat leeraars en leerlingen zullen gaan trachten van hun kant bouwstoffen bijeen te brengen, om de vele bestaande problemen te helpen oplossen.

Maar, wat was dan wel de oorzaak, zoo vroeg den spreker zich af, waarom de eerste kolonisten dat land van modder, muskieten en malaria kozen tot verblijf. De spreker wist, dat hij op zijn stokpaardje kwam te zitten en zijne toehoorders daarop voorbereidend, bracht hij geestig eene tirade te pas van een advocaat, die zijn pleidooi begint met de volgende woorden en met de noodige emphase: „Messieurs, avant la création du monde... Waarop de voorzitter, die voor nachtwerk vreesde, hem in de rede valt met: „Passons au moins au déluge.” De spreker, die ook neiging gevoelde om het uit het verre verleden op te diepen, wist zijn stokpaardje alzoo door zijn zelfkennis in toom te houden. Even wees hij er op, hoe de Spanjaarden reeds de kusten naderden in de 16e eeuw, om hunnen goddurst te lessen, waardoor er ruilhandel ontstond met de Indianen, ook in slaven. Een oud schrijver uit dien tijd roept dan ook verontwaardigd uit, dat de Indianen zoo slecht waren, dat zij hunne broeders en zusters voor enkele ijzeren bijlen inruilden. De Indianen, van nature lui, gevoelden ook weinig lust, om zich te vermoeien met het verzamelen van die producten, welke de Spanjaarden wenschten in te ruilen, zoodals ver in letterhout. Het zou voor den Hollander zijn weggelegd de eerste kolonie te stichten en wel door een trek naar „t zoete”. „Suikerkolon”, was het devies, dat de eerste kolonisten in hun wapen voerden, die so costbaere ende goddelijke zaak, zoodals de oude Hollanders de suiker noemden; Barneus roept in zijn in 1660 over Brazilië verschenen werk uit: „aan niets kan men gemakkelijker geld verdienen dan met suiker”. Het was in die tijden een razernij om suiker te hebben; zoo schreef men nog in 1588, het waren in dien tijd dus rechte zoektoekaven.

Spreker gaf nu een overzicht van de verbreiding der suiker over de wereld, hoe deze uit Voor-Indië door de Arabieren werd overgebracht naar Egypte, Marokko, Sicilië en Spanje en hoe deze landen er den smaak van beet kregen. Hoog stond de suiker in aanzien; onder de geschenken, die de Oostersche vorsten gaven aan die van Europa, bevonden zich soms wel suikerbroden, dat waren in dien tijd vorstelijke vrijgevigheden. De Venetianen waren toen ook de importeurs voor Europa, tot dat Vasco de Gama den zeeweg om de Kaap had gevonden en het monopolie van dien handel in handen kwam van de Portugeezen. Zij waren het, die het suikerriet overbrachten naar de Canarische eilanden, dat van daar zijn weg vond naar Amerika. Daar bleek het suikerriet bijzonder wel te groeien en veel suiker voort te brengen; de Spanjaarden lieten er geen gras over groeien en in 1556 waren er op St. Domingo reeds 40 suikermolens maar 30,000 negers. De boven beschreven overbrenging van het suikerriet was de eigenlijke oorzaak van de afrikanisering van een deel van West-Indië en van de Nieuwe Wereld.

De Hollanders, die zich op de kusten van Brazilië hadden gevestigd, hielden zich ook met deze cultuur bezig. Toen zij te gelijk met de Joden in 1654 uit Brazilië verdreven werden, trokken deze bannelingen met hunne neger-slaven naar de Antillen, voerden op Barbados eene regelmatige fabricatie van het suikerriet in, van daar op Jamaica, Guadeloupe en Martinique, totdat zij ten slotte ook in Suriname belandden en daar de leermeesters werden. In 1655 werd de te groote suikerplantage op Martinique door Benjamin da Costa, een uit Brazilië verdreven Jood, gesticht. Volgens Wolbers bevonden zich reeds in 1654 plantages aan beide zijden van de Suriname-rivier, vooral dicht bij het fort Zeelandia en aan de Para. Zoo werd Suriname door toedoen van de Hollanders en de uit Brazilië verdreven Joden de suikerkolonie.

In 1710 was het suikerriet aldaar de eenige cultuur, later ging men koffie, cacao en katoen telen. Tot op heden is de suikercultuur in Suriname blijven bestaan. De opbrengst van suiker bedroeg in 1900 in ruwe getallen tien miljoen kilo, een waarde vertegenwoordigend van 1 miljoen 300,000 gld., terwijl de productie van cacao drie miljoen kilo bedroeg, vertegenwoordigende eene waarde van 2½ miljoen gulden.

Deze cijfers, waardoor een gewoon sterveling blind wordt, openen daarentegen de oogen van anderen, en zoo komt het, dat meerdere aandacht aan hunne belangen te begrijpen. Surinamers zelf beginnen ook hunne belangen te begrijpen. Er zijn grootsche en degelijke plannen in uitvoering tot inpoldering van een landstreek bij Paramaribo van ± 2500 H.A., waarvoor eene leening van drie miljoen gesloten is in 1896, en waarvan nu een half miljoen verwerkt is, om een kanaal te verbeteren en sluisen te bouwen, zoodat een gedeelte van het land op loozing is gebracht.

Nu verwees spreker naar eene kleine expositie van platen, betrekking hebbende op de natuur en de bewoners van Suriname, een stel lithografien van Benoit uit 1840 en een stel foto's uit dezen tijd. (*) Die van 1840 deden mij onwillekeurige denken aan Papa Kegge en ik dacht aan die enkele chrysant, die hij voor zijne dochter Henriëtte op een Novemberschen dag bij den bloemist vinden kon. Kijk nu eens, wat de bloemwinkels in den Haag te zien geven. Alles verandert, ook daar in de West.

Nadat de spreker er nog even op wies, hoe hij getracht had eene aanduiding te geven van de redenen, waarom de Hollanders den bodem van het land hebben bewerkt, of liever hebben doen bewerken en bebouwen door de Negers, zei hij, dat hij in eene volgende voordracht een veel moedlijker taak hoopte te volbrengen.

Hij wilde dan een schets geven van een hooger soort arbeid, namelijk die der Hernbutters, die op hun wijze en door haar het beste te brengen wat wij bezitten, hun beschavingswerk verrichten bij de Negerbevolking.

Hiermede eindigde de spreker zijne boeiende en onderhoudende causerie, wier aantrekkelijkheid nog verhoogd werd door zijne kalme en heldere voordracht. L. L.

(*) Een en ander zal ook bij de volgende lezing ter bezichtiging worden gesteld.

INGEZONDEN.

Oud-Indische Meubelen.

In de „Nieuwe Rotterdammer” van Zondag 18 Aug. jl., eerste blad A onder de afdeling kwam onder „Letteren en Kunst” eene beoordeeling van der Oud-Indische Meubelen, die op de Toonstelling in de Gothische zaal waren. — Daarin stond:

„Op de tentoonstelling van textiele kunst zijn een groot aantal meubelen aanwezig, waarvoor de heer W. J. Oosterhoff uit Haarlem indertijd zoo dringend de aandacht vroeg. Voor het merendeel van zeer twijfelachtige kunstgehalte, aldus niet thuis behoorend in dat milieu van schitterende volkscultuur, bewijzen zij op deze expositie niettemin goede diensten.”

„Als historische stukken zijn ze echter van belang ontbloeit. Hun herkomst is schier geheel in 't duister gehuld en niets positiefs is omtrent de vervaardiging bekend, juist dat ontbreken van alle gegevens maakt dit meubelwerk zoo prikkelend interessant.

Werkelijk men kan ze niet beter honoreeren, dan ze werk der XIX eeuw te noemen.”

En verder: „Het mooiste van deze meubelen is, dat men ze eenige jaren geleden zoo gewichtig oordeelde, om er een opstel aan te wijden. Een opstel, dat hun verdienste in het licht moest stellen!

Het werk van onbekwamen is daarin door een onbevoegde opgesierd. Zoo zelfs, dat op enkele bladzijden dit werkmansgedoe vermeld wordt tegelijk met Indische volksvlucht! Ook met den Hindoeitijd in Indië? Grootte goden! Het papier is toch maar geldul!”

En eindelijk: „Zij worden in hun nultieft gevaarlijk, als men nu nog de inlanders naar deze modellen laat werken!”

De schrijver van dit stuk plaatst zich zelfden wel op het standpunt van een door en door bevoegd kunstbeoordeelaar, maar juist, omdat ook ik indertijd het door hem aangehaalde opstel in „Elseviers maandschrift” met belangstelling gelezen heb, acht ik het voor hen, die de Indische Kunstnijverheid van het verleden willen bestudeeren en de herleving daarvan bevoorleden, een plicht, om zich bij dat oordeel van den Rotterdammer veroordeelaar, maar niet zoo klakkeloos neer te leggen.

Wat toch schreef, daartegenover, de om zijne kennis en zijn doordicht zoo hooggewaardeerden heer F. W. van Eeden, toen Directeur op het Paviljoen te Haarlem, tot inselving van het Extra-Bulletin, dat in September 1898 door de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid werd uitgegeven en dat een overdruk was van het Elsevier-artikel:

„De heer Dr. W. J. Oosterhoff heeft mij, op mijn verzoek, welwillend vergund zijne merkwaardige oud-Oostindische meubelen in den afgelopen zomer in het Museum van Kunstnijverheid op het Paviljoen alhier ten toon te stellen.

„Bij de met zorg bewerkte beschrijving heb ik alleen dit te voegen, dat ik nog nimmer in mijn leven kunstverzamelingen heb aanschouwd, die mij zoo boeiden als deze meubelen en die zoo veel waarde hebben voor de geschiedenis der oude kunstvlucht in Nederland en zijne Koloniën.

„Door deze hoogst zeldzame en prachtige voorwerpen is een periode vertegenwoordigd, waarin de oorsprong van de Nederlandsche kunst der 16e en 17e eeuw innig samenhangt met die van Indië, Portugal en Groot-Brittannië.

„Het is eene verzameling, Nederland en zijn Gouden Eeuw waardig, en zonder twijfel zal zij het onderwerp blijven van ernstige studie, zoolvel voor onze artiesten, als voor onze kunsthistorie.

„Thans zijn de meubels weder ten huize van den eigenaar te Haarlem, die aan belangstellenden voorzeker gaarne gelegenheid zal geven tot nadere aanschouwing.”

Instemmende met hetgeen van Eeden, vooral in de vóórlaatste alinea zegt, zal ik hieronder opteekenen, wat mij van die meubelen bekend is:

Ze zijn afkomstig uit de inlandische kampongs in de buurt van Batavia, waar ze jaren lang in gebruik waren gebleven zonder de aandacht te trekken, totdat enkele kunstliefhebbers ze toevallig ontdekten. De meesten verkeerden echter in vrij desolaten toestand, maar de degelijke houtsoorten, waarvan ze gemaakt waren (ebben- vleesch- lizer en satynhout), had ze voor geheel ondergang behoed.

Hoe zijn ze nu in die Bataviasche kampongs gekomen? Waar en door wien zijn ze gemaakt?

Mij komt het voor, dat het overblijfselen zijn van de weelde onzer voorvaders in den Kompagniestijd ze passen geheel in de oude ruime en hier en daar van zeer fraaie trappen voorzien, groote huizen in de stad Batavia, die nu voor kantoren dienen. Het latere geslacht, geheel opgaande in de negotie, had voor de kunst weinig gevoel en de oude meubels, die praktisch minder voldeden, maakten plaats voor producten uit den nieuweren tijd en raakten in onbruik.

Waar ze gemaakt zijn, is door gebrek aan gegevens, niet met zekerheid uit te maken; een deel er van uit minder harde houtsoorten vervaardigd, is waarschijnlijk gekomen uit het ambachtswartier der O.-I. Compagnie en derhalve misschien wel door inlanders gemaakt, maar met Europeesche hulp en toezicht.

Anders is het met de ebbenhouten meubelen, waarvan wij, lettende op hetgeen de geschiedschrijvers zeggen, den oorsprong in de Molukken moeten zoeken.

Rumphius zegt in zijn Amboinsch Kruidboek: „Voorts is 't in de Moluxe Eilanden en inzonderheid op Boeroe redelijk gemeen, dog zijn de boommen nu zoo uitgekeipt, dat men na 't jaar 1670 schier geen oude boommen meer heeft kunnen vinden. Het ebbenhout is al van oude tijden in groote agting gehouden, dog eertijds was 't veel duurder dan hedendaags, want bij Plinius staat, dat de Aethiopeners aan de koningen van Perzië alle drie jaren tot tribuut moesten opbrengen 100 phalangen — zijnde moten — ebbenhout, nevens goud en oliphantstanden. Hedendaags is het in gemeener gebruik, want de koningen maken nu niet meer hare scepters en de beelden harer afgoden alleen van dat hout, maar ook allerhande gemeen huisraad, als stoelen, banken, kisten, tafels, schotels en drinkbekers. Hoe het voorts tot allerhand schrijnwerk buiten en in Europa gebruikt wordt, zullen wij hier niet ophalen”. Valentijn over Amboon sprekende begint aldus: „daar vindt men ook veel goeden huisraad op zijn Holland, nu en dan fraai zilverwerk, fraai porselein, schoone koperen lampen en ebbenhouten stoelen en ledikanten, die fraai besneden zijn.”

Het is derhalve volstrekt niet onmogelijk, dat een deel der meubelen, die wij in de Gothische zaal bewonderd hebben, uit de Molukken zijn gekomen, dan wel op Java uit ingevoerd ebbenhout door de inlanders zijn bewerkt.

In den vreemde ondervonden ze veel appreciatie. In het bekende South Kensington Museum te Londen staan twee stoelen van hetzelfde genre onder glazen stolpen, waarvan de eene getiketted: „gesneden ebbenhouten stoel, Hollandsch 17e eeuw gemaakt in de Molukken” en de tweede „gesneden ebbenhouten stoel uit Ceylon”. De eerste werd in 1882 voor ± f900 aangekocht op de kunstveiling van den overleden Hertog van Hamilton en tweede is een

geschenk van Sir Charles de Soyza, na de Koloniale tentoonstelling in 1886, waar blijkens den Catalogue verschillende meubels van Ceylonsche houtsoorten waren, waaronder ook stoelen met Hollandsche en Indische motieven, afkomstig uit het oude Hollandsche Gouvernementshuis der hoofdplaats van onze vroegere bezitting.

In 1897 was er op een tentoonstelling van Kinder-verpleging te Berlijn een gesneden ebbenhouten wieg, die geoordeeld werd te zijn Indischen arbeid onder Europeeschen invloed gemaakt in de 17e eeuw. De Directie van het kunstnijverheid-Museum bezat eene plank, gesneden met dezelfde motieven en met een Portugeesch opschrift, waaruit zij afleidde, dat ook de wieg van Portugeesch-Indische afkomst was.

Is dit zoo? En ook mij komt het niet onmogelijk voor, dan acht ik de 17e eeuw een vergissing en zou de herkomst van anderen datum denken.

Het dagboek van Sir Evelijn — tijdens Karel II — zegt, dat op Penshurst Place, het kasteel van den ons bekenden Lord Leicester te Kent, enkele Indo-Portugeesche meubelen van ebbenhout werden aangetroffen.

In „the History Houses of the United Kingdom” uitgegeven in 1892, vindt men o.a. afbeeldingen van de Queens Elisabeth drawing-room en de „Tapestry-room”. In de eerste ziet men rustbanken en stoelen en in de tweede een kastje geheel overeenkomende met wat er in de Gothische zaal tentoongesteld was.

In „the Illustrated History of Furniture from the Earliest to the Present time by Friedrich Litchfield 1892” — is aangegeven en daarbij afgebeeld, een stoel, overeenkomende met een dito voor korten tijd te Amboina verkregen — daár nog als barang portugees bekend — alsmede met die der collectie, — door Koning Karel II aan Elias Ashmore ten geschenke gegeven, nu in het museum te Oxford te vinden.

In het Fransche Tijdschrift „l'Art pour tous” wordt deze stoel — ook daarin afgebeeld — omschreven als: „ce curieux objet d'art et d'histoire”.

En nu uit Nederland:

In het Ethnographisch museum te Leiden is een stoeltje, dat omstreeks 1650 door den Vorst van Solor (Solor Archipel) ten geschenke is gegeven door den Radja van Taboekam (Sangir-Archipel).

In de beschrijving eener reis door de Molukken in 1833, opgenomen in 't Tijdschrift van Ned.-Indië jaargang 1855, wordt gezegd, dat in de kerk van het eiland Kesser fraaie gebeeldhouwde eiken stoelen zijn en één enkele zeer fraai van ebbenhout, die meer dan honderd jaren oud is. De resident van Amboon deelde ter zake mee, dat in zijn residentie nog hier en daar oude ebbenhouten meubelen werden aangetroffen, waarvan sommige gesneden en gedraaid, zelfs waren er enkele op de Z. Wester-eilanden b.v. in de kerk te Lette en te Bobber.

Ook op de hoofdplaats Amboon vond men vroeger nog wel banken, stoelen en ledikanten van 't zelfde soort, doch meestal geschonden. Er is thans daarvan echter niet veel meer overgebleven.

Wijlen W. Serrurier, vroeger directeur van 't Ethnographisch museum te Leiden, later werkzaam bij 't Bataviasch genootschap van Kunsten en Wetenschappen, hield zich een paar jaren geleden nog bezig met te Batavia te verzamelen, wat er nog is. Hij schreef echter aan een zijner vrienden, dat de oogst schraal was, en wees er daarbij op, dat men in de 18e eeuw in Indië bij het meubelmaken hoe langer hoe zwieriger werd; hij wees op de van groote winderige vergulde krullen voorzien monumentale kast, die in 't denkboek van 1878 van 't B. G. is afgebeeld en die thans met stoelen in den- zelfden stijl de Directie-Kamer van 't Genootschap siert.

Wij zullen het bij deze bijzonderheden laten, die wij ten deele aan Elseviers maandschrift ontleenden. Het doel van ons schrijven is te voorkomen, dat men op raad van den Rotterdammer-Kunstbeoordeelaar, de verdere studie der Oud-Indische meubelkunst op zij zou zetten.

Onzes inziens zou dit jammer zijn en wij hopen, dat de Vereeniging O. en W. evenzeer dien tak van kunstnijverheid zal trachten naar voren te brengen, evenals ze dit met de metaalbewerking, de weverij en het batikken doet.

Mijn dank aan uwe redactie voor de plaatsing. 12 November 1901. W.

Kapitalisme in O.-Indië.

Eenigen tijd geleden betoogde iemand in dit blad, dat 't particuliere kapitaal toch veel nut gesticht heeft, en nog steeds aan de Javanen veel voordeel bezorgt. Meer ben ik 't eens met Blanda, die in 't tegenwoordige systeem niet minder een exploitatie ziet van den Inlander, dan in 't vroegere cultuurstelsel (De Controleur, 16 Nov.). Ik zeg opzettelijk 't vroegere cultuurstelsel, de gedwongen cultuur in den tijd, dat de batige saldo's naar Holland opgestuurd werden. De opbrengst van de tegenwoordige gedwongen cultuur wordt althans voor Indië zelf gebruikt, en hoogstens zou men nu de bedenking kunnen maken, dat de belasting op die manier te zwáár is, en 't geld besteed wordt voor allerlei uitgaven (bv. militaire), waaraan de Javaansche werkmann maar weinig plezier beleeft. Echter zijn de batige saldo's volstrekt niet verdwenen. 't Eenige verschil is, dat vroeger gansch Nederland er van profiteerde, terwijl tegenwoordig alles verdwijnt in de zakken van eenige geldmannen. De exploitatie door de „vrij-arbeiders” is reeds door Multatuli aan de kaak gesteld. Vrijheid, zeker, maar vrijheid om de arbeiders 'n minimum te betalen, en een maximum aan de aandeelhouders.

Dat ook Indië eens deze periode moest doormaken, ligt in den aard der zaak. Dat dankt 't aan de ideeën der overheerschende Europeanen. Echter, nu men in Europa tot inzicht begint te komen van de nadeelen, die 't particuliere kapitalisme heeft; nu er hier steeds meer en meer op aangedrongen wordt, dat de Staat de leiding der productie zal op zich nemen, nu wordt 't tijd, dezelfde denkbeelden toe te passen in 't belang van 't Indische volk.

In Indië zal 't gemakkelijker gaan, dan in Europa. De Staat is daar reeds werkgever in allerlei belangrijke industrieën, nog steeds is er een Gouvernementslandbouw. Ook heeft men er 't belangrijke instituut van communaal dorps-landbezit, waaraan helaas tegenwoordig 't Europeesche en Chinese kapitaal erg zit te tornen. 't Werk van allen, die 't wel meenen met Indië, moet dan ook zijn, de bemoeienis van Staat en gemeente niet tegen te gaan, maar uit te breiden. (*) Daarentegen zal door den Staat niet langer alleen van boven uit, van uit één centrum, geregeerd moeten worden. En zal 't de taak van verlichte bestuurders zijn, zoo spoedig mogelijk 't aandeel der Inlanders in hun eigen politiek te vergrooten.

De volks-opvoeding, die daartoe bijdragen moet, wordt nu nu slecht bedeld. Maar 't wordt beter. . . . Naarmate de Inlanders zich zelf zullen besturen, kunnen de bataljons verdwijnen, die dienen, om ze te onderdrukken. IBRAHIM.

(*) 't Gouvernements-„kapitaal” kan best 't particuliere vervangen. Men heeft dan 't voordeel dat 't geld in Indië blijft.

Aan de 4de Commissie van Oost en West, Aan het hoofd van het Koloniaal Weekblad staat, Redactie: de 4de Commissie.

Intusschen is het natuurlijk onmogelijk, dat een commissie een weekblad redigeert, en de redactie geschiedt dan ook blijkbaar niet door de commissie.

Als lid der commissie kan ik echter dan ook geen verantwoordelijkheid op mij nemen voor de redactie. De Secretaris der vierde commissie ondertekende de stukken met zijn initialen v. S. Dit was natuurlijk zijn recht, doch het gaf aanleiding tot misverstand, doordat een artikel van zijn hand in het weekblad, in een openbaar geschrift aan mij werd toegeschreven.

In de Maandelijksche Revue van de Indische Gids werd het weekblad herhaaldelijk gerefereerd. Nu die van belangstelling getuigende bespreking echter aan het Weekblad aanleiding gaf, om mede te deelen, dat de hoofd-redacteur van de Indische Gids als lid der 4de commissie mede in de redactie van het weekblad zitting heeft, zoo kan ik niet anders doen, dan hierbij mijn ontslag nemen als lid der 4de commissie, met bepaald verzoek, dat schrijven als ingezonden stuk, in het Koloniaal Weekblad op te nemen.

Hoogachtend Uw dienstvr. dr., R. A. VAN SANDICK.

Wij kunnen niet anders doen, dan onzen spijt te kennen geven, dat de heer van Sandick de 4de commissie niet langer ter zijde kan staan en zullen daarbij niet in beoordeeling treden van de redenen, die hem tot zijn besluit brachten. Met 't oog op de inderdaad zeer lastige combinatie gelegen in het tegelijk redigeeren van twee bladen van enigermate dezelfde strekking, kunnen wij die redenen zelfs ten deele billijken. R. C.

Boekaankondiging.

Van de Zendingsdrukkerij te Ermelo ontvingen wij een prospectus, benevens een proefvel van het geïllustreerd Nederlandsch Zendings-Jaarboekje voor het jaar 1902.

Zij voegde daarbij een verzoek, om hare uitgave aan te kondigen, waaraan wij volgaarne voldoen.

De jaargang 1902, die de derde is, zal worden opgedragen aan Z. E. den Minister van Koloniën.

Het zal bevatten, behalve vele nieuwe illustratiën van het Zendingsveld en een rijk mengelwerk van verschillende medewerkers, het portret van wijlen Ds. J. A. Schuurman van Batavia, met bijschrift van Ds. J. G. Westhoff van Amsterdam, en het portret van Ds. L. A. Adrianna van Poerwatojo.

Voorts: Een totaal overzicht van het Zendingswerk in de Koloniën, samengesteld met medewerking van autoriteiten op dit gebied. — Belangrijke mededeelingen, schetsen en grepen „uit den arbeid.” — Opvangen en maan. — Christelijke feestdagen, enz. — Belangrijke herinneringsdata uit de geschiedenis der Zending. — Grepen uit het Zendingsleven.

De prijs is slechts 25 cents; 10 exemplaren kosten f 1.75 en 100 slechts f 12.50.

Inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in N.-I. Deel LXXIII afl. 3/4.

Verslag van den dienst van het Boschwezen in N.-I. over 1900.

Dr. J. Ci Koningsbergen. Onderzoekingen betreffende de roestziekte in de thee.

W. T. Resultaat om koffie in luchtdichte verpakking te verzenden.

Vergelijkend overzicht van de uitvoeren van kina en kinine van Java, . . . enz.

L. L. A. Maurenbrecher. Beschouwingen over vorenstaand opstel.

Tijdschrift voor het Binnel. Bestuur. Deel XXI, afl. 3.

D. G. Stibbe. Beschrijving der onderafd. Alahan-Pandjang.

A. A. Burgdoffer. Over de maatschappelijke positie der Inl. vrouw in de Res. Palembang.

Varia: De Kenning-werken. — De Postspaarbank. — Omgang met Inl. Hoofden.

Het Recht in Nederlandsch-Indië. Deel 77, afl. 3/4.

Mr. J. A. Nederburgh. Opleiding der rechterlijke ambtenaren in en door den dienst.

Tijdschr. Kon. Ned. Aardr. Genootschap, 1901, N.º 6.

C. M. Pleyte. Herinneringen uit Oost-Indië.

V. J. van Marle. Beschrijving van het Rijk Goa. (Celebes.)

Tijdschr. voor Ind. Taal-, Land- en Volkenkunde. Deel XLIV, afl. 2/3 en 4.

Dr. Ph. S. van Ronkel. Poëtische geschiedenis van den Proef in het Javaansch.

H. D. H. Bosboom. Naar aanleiding van teekeningen van het oude Batavia.

Dr. N. Adriani. Medelingen omtrent de Toradja's van Midden-Celebes.

F. Twiss. Eenige aantekeningen omtrent land en volk der beoosten de onderafdeeling Kotta VII gelegen onafhankelijke landen.

Dr. G. A. J. Hazeu. Het Oud-Javaansche Adiparwa en zijn sanskrit-origineel.

Dr. Ph. S. van Ronkel. Een toevoegsel op de Sajarrah Melajoe.

Indische Mercur, 1901, N.º 46.

De Kina op Java. — Curaçao. — Aloë. — Suri-naameche brieven XV. — Kinabeschouwingen. — Kanker in de koffie. — Het vierde koffieccongres. (vervolg) — Rameh versus linnen. — Aangevoerd goud te Paramaribo. . . . enz. — De Caoutchouc-Gids. — Het Cacaomotte. — Proefstation voor Cacao te Salati-ga. — Cultuur van Cacao op de eilanden der Stille Zuidzee. — Vereeniging Moederland en Koloniën.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	22 Nov.	6 Dec.	11.20 's av.
Rotterdam, Lloyd,		29 Nov.	11.30 's av.
Genua, Nederland,		3 Dec.	9.15 's av.
Marseille, Lloyd,	26 Nov.	10	6.30 's av.
Marseille, Fr. dienst,		30 Nov.	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	22 Nov.	6 Dec.	1.— mid.
Napels, Duits. dienst,	24 Nov.	8	9.45 mid.
Via Marseille: Suppletorie verzending van brieven, briefkaarten en angeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.			
Via Napels: Suppletorie verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.			
MAIL SURINAME.			
Amsterdam, Nederl.,	30 Nov.	14 Dec.	11.15 's av.
Southampton, Eng.,	25	9	11.30 's av.
Suppl. verzending daags daarna 6.30 's av.; aansluiting niet altijd verzekerd.			
St. Nazaire, Fr.,	8 Dec.	8 Jan.	7.45 vm.

ADVERTENTIE.

ERNEST CASSUTO
Tandarts,
PIETER BOTHSTRAAT No. 1,
BEZUIDENHOUT,
Den Haag.
SPREEKUR dagelijks van 1 tot 5.

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
Hofleveranciers.

Nederlandsche Maatschappij van Borduur- en Passementwerken. Galonweverij à Jacquard, Photographiën en Teekeningen van Vaandels, Maconieken Artikelen enz. worden franco ter inzage gezonden.
Zilveren Medaille Wereldtentoonstelling PARIJS 1900.

Wol-Regime.
Depôt van het **Echte** Prof. Dr. G. Jaeger's **NORMAAL-ONDERGOED**, voor Heeren, Dames en Kinderen, in Winter- en Zomer-qualiteit, tot de laagste prijzen.
A. VAHLE & Co., den Haag, HOOGSTR. 14, Telefoon 1218.
Rotterdam, Hoogstr. 340.
Lijders aan **Sicht** en **Rheumatiek** ten zeerste aanbevolen.
Bovengenoemde Firma hebben wij voor 's-Gravenhage den **Alleenverkoop** opgedragen.
WILH. BENDER Söhne, Stuttgart.
Eenige geconcessioneerde Fabrikanten der **Echte** Prof. Dr. G. JAEGER's Normaal-Ondergoederen.

Specialiteit in Kousen en Tricot-Goederen in Katoen, Wol, Merino en Zijde.

C. J. v. d. MEER,
Waldeck-Pyrmontkade 11, Ha. 13,
DEN HAAG.

HANDEL in Wijnen, Binnen- en Buitenslandsche Bieren, Minerale en Medicinale Bronwateren en Gedistilleerd.
SPECIALITEIT in Bordeaux-, Bourgogne-, Port-, Rijn- en Moezelwijnen. Champagne en Cognac.

G. KERNER & Co.

Specialiteit in **OOST- en WEST-INDISCHE UITRUSTINGEN**, voor Dames en Heeren.
Passar Besar, Soerabaia.
Stationsweg 22 's-Gravenhage.

PRIJSCOURANT
GRATIS en FRANCO.

Export. Engros. Detail.

K. NIEUKERKE
Noordeinde 12. -- Den Haag.

De Firma belast zich met iedere opdracht tot levering van goederen naar OOST of WEST, en garandeert goede, ongeschonden aankomst.

Bij eventuele bestelling wordt dringend verzocht mede te delen of men handelaar of particulier is.

Handelaren geven tevens referentiën op.

K. NIEUKERKE, Den Haag.
Telefoon No. 637.

BRANDSTOFFENHANDEL

C. AANDEWIEL,
HOFLEVERANCIER.

Kantoor en Magazijnen

Sumatrastraat 143-145, Telefoon 1014.

SPECIALITEIT IN

ENGELSCHE- EN BELGISCH ANTHRACIET.

Bestellingen worden ook voor deze zaak aangenomen en telefonisch overgebracht door de Heeren:

E. POST, Bonistraat 29. | EICH, Borneostraat 2e.
LANGEWEG, Badhuisweg 29. | F. J. FISSER, Obrechtstraat 173.

Stoomvaart-Maatschappij

„ROTTERDAMSCH LLOYD”

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

van Rotterdam. van Marseille. te Port-Said. te Padang. te Batavia.

Lawoe	30 Nov.	12 Dec.	17 Dec.	6 Jan.	1902
Ardjoeno	14 Dec.	26	31	20	8 Jan.
		1902	1902		22
Soembing	28	9 Jan.	14 Jan.	3 Febr.	5 Febr.
	1902				
Gedé	11 Jan.	23 Jan.	28	17 Febr.	19 Febr.
Oenganan	25	6 Febr.	11 Febr.	3 Maart	5 Maart
Sindoro	8 Febr.	20	25	17	19
Merapi	22	6 Maart	11 Maart	31	2 April
Salak	8 Maart	20	25	14 April	16

* Dubbel schroefstoomschip, 1e klasse midscheeps, 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: Ruys & Co., Rotterdam.
De Agenten: Courier dit Dubekart & Co., Anna Paulownastraat 1d, 's-Hage.

Lingeriefabriek
„De Hollandsche Nijverheid”,
LANGE POTEN 20, 's-GRAVENHAGE.

Grootste inrichting tot het leveren van **UITZETTEN** en **INDISCHE UITRUSTINGEN**. voor DAMES, HEEREN en KINDEREN.

Daar aan onze ateliers circa 80 naaisters verbonden zijn, zijn wij in staat iedere bestelling in elken verlangden tijd op maat te leveren en garandeeren wij voor **keurige modellen, nette afwerking** en **sterk concurrerende prijzen**.

Eenige inrichting voor Praktische Opleiding voor den Handel in Theoretische en Praktische Cursussen voor Dames en Heeren.

Beste gelegenheid voor HH. Verlofgangers, Gepensioneerden, Indische Jongelui enz.

Dagelijks inschrijving.

Telkens wanneer een voldoende aantal deelnemers ingeschreven zijn, kunnen nieuwe Cursussen beginnen.

NEDERLANDSCHE HANDELS-AKADÉMIE
„Het Oefeningskantoor”,
's-GRAVENHAGE, REGENTSSELAAN 162-164.

ONDERWIJSVAKKEN.

Praktisch Boekhouden,

Handelsrekenen, Handelsrecht,

PRAKTISCHE KANTOORWERKZAAMHEDEN.

Schrijfmachine, Stenografie,

Nederl., Duitse, Eng. en Fransche Handelscorrespondentie.

PROSPECTUSSEN en INLICHTINGEN.

Laden en Lossen
van alle Goederen uit Spoorwagens en Stoombooten
(onder garantie).

Commissie en Expeditie. Douaneformaliteiten.

In „de Proviantwinkel”

Badhuisstraat 54, Scheveningen
zijn verkrijgbaar alle soorten

COMESTIBLES en CONSERVEN

waaronder:

GOEDKOOPE GROENTEN.

	per literblik.
Doperwt.	f 0.30
Spercieboonen	0.30
Spinazie	0.30
Snijboonen	0.30
Tuinwortelen	0.35
Andijvie	0.30

Franco huis DEN HAAG.

Uit de fabriek van

J. C. VISSER, te Amsterdam.

Aanbevelend,

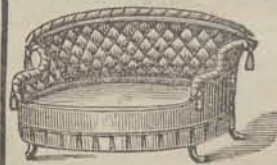
J. J. KROPHOLLER.

PRIJSCOURANT wordt op verlangen gratis toegezonden.

Bij inkoop van f10 en daarb. wordt een korting van 10 pCt. toegestaan.

AU BON MARCHÉ - MODES.

Dames- en Kinderhoeden,
Voiles, Tulle, Linten, Bloemen, Veenen.
Wagenstraat 58, Den Haag.

Corsmit Brossois & Co.

18 Wagenstraat,
Den Haag.
Interc. Telefoon 582.

INRICHTING

VOOR

Complete Meubilerij

VAN

Salon en Eetkamer.
Slaap- en Logeerkamer. f850.-
Kantoor, Serre, Keuken, en hooger.
Gang en Trap en Dienst-
bodenkamer.

Zeer aan te bevelen voor Ind. familiën.

De **WONINGGIDS** v/d. Nederlandsche Bond van Makelaars in Vaste Goederen, Assurantiën, enz.

o. m. bevattende de adressen der voornaamste **Makelaars in vaste goederen van Nederland**, en de

WONINGGIDS voor 's-GRAVENHAGE en OMSTREKEN

opge maakt door 't Administratiekantoor der firma

FALKENBURG & Co.

's-GRAVENHAGE, Dennenweg 64,

zijn beide op aanvraag gratis verkrijgbaar.

Ook liggen deze gidsen op de informatiebureaux der Vereeniging «Oost en West» te 's-GRAVENHAGE en te WELTEVREDEN (Batavia) ter beschikking van belangstellenden.

C. HOYNG,

Den Haag. -- Utrecht.

Geillustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvraag toegezonden.

ECHT CHINEESCHE THEE,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

F. H. BOTHE,

21, VEENESTRAAT - DEN HAAG.

SPECIALITEIT IN

GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.

Nouveautés voor elk seizoen.

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN.

BILLIJKE PRIJZEN.

B. DERKSEN,

Brood- en Beschuitfabriek

„De Oude Yette Hen”,

OPGERICHT 1680.

OUDE MOLSTRAAT-DRIEHOEKJES 8,

's-Gravenhage.

Hofleverancier.

Geregelde bezorging door alle wijken der Stad en Scheveningen.

BRUIN- of GEZONDHEIDSBROOD.

Prima kwaliteit SPECULAAS in blikverpakking.

Verzending naar OOST- en WEST-INDIË.

PARAPATTAN WEEZENGESTICHT

te Batavia.

In de hoop dat de wetenschap, dat vele weezen door eene liefderijke verpleging in het Parapattan Weezengesticht te Batavia, voor ondergang behoed en tot nuttige leden der maatschappij worden gevormd, **eene opwekking** moge zijn voor alle weldenkende ingezetenen van Nederlandsch-Indië, die thans in Nederland verblijven en ook voor niet-Indiërs, om ook het hunne bij te dragen **tot instandhouding** van het Parapattan Weezengesticht, doen wij in de eerste plaats een beroep op den liefdadigheidszin van de in Nederland wonende oudgasten.

Jaarlijksche contributiën en donatiën worden gaarne door den ondergeteekende in ontvangst genomen.

Namens het Bestuur van het PARAPATTAN WEEZENGESTICHT te Batavia,

W. CREMER,

Generaal gemachtigde voor Nederland,

Nieuwe Schoolstraat 89, te 's-Gravenhage.

BANKETHAMMEN.

Spekslagerij

Firma J. J. M. PERMENTIER,

Korte Poten 25, Den Haag.

Gelardeerde Kalfslever.

CERVELAATWORST.

Muisjes Boekje

OSSEKONG.